

СИЛИТЪ ВЪ ЖИВАТА ПРИРОДА

СЪДЪРЖАНИЕ:

1. Влиянието на слънчевата енергия.
2. Сегашното положение на човѣчеството.
3. Сравнителниятъ биологически процесъ.
4. Старото и новото човѣчество.
5. Прѣдъ новата епоха.
6. Умътъ, сърдцето и волята.
7. Повече свѣтлина!
8. Разумнитъ сили въ живата природа.
9. Къмъ великата цель.
10. Разумниятъ животъ.

Статии отъ Х. Х. Х.

ПЛОВДИВЪ

1927

Влиянието на слънчевата енергия.

Слънцето съставлява единъ резервоаръ отъ жива енергия за цѣлата слънчева система. По отношение на земята, енергията на слънцето е положителна. Тя се развива въ положително и отрицателно електричество, и въ положителенъ и отрицателенъ магнетизъмъ. А по отношение енергията на земята къмъ слънцето, тя е отрицателна. Следователно, отъ съприкосновението на тия две енергии се произвежда живота на земята. Този посредникъ, който съединява и трансформира тия две енергии, е нареченъ отъ ученитѣ *етеръ*. Той прониква пространството и цѣлата земя. Окултиститѣ го наричатъ *животворна плазма*, мистицитѣ го наричатъ *духъ*. И въ книгата *Битието* (гл. I, ст. 1—2) се казва: „въ начало създаде Богъ небето и земята. А земята бѣше неустроена и пуста; и тъмнина бѣ върху бездната; и Духъ Божи се носѣше върху водата“.

Слънчевата енергия презъ четиритѣ годишни времена оказва 4 вида влияния. Пролѣтъта и лѣтото представляватъ приливъ на слънчевата енергия къмъ земята, а есента и зимата — отливъ. Този процесъ се повтаря и презъ деня — слънчевата енергия варира всѣки день въ четири периода: отъ 12 часа срѣднощъ до 12 часа на пладне имамъ приливъ на слънчевата енергия, а отъ 12 часа на пладне до 12 часа срѣднощъ има отливъ. Приливътъ, който започва отъ 12 часа на полунощъ, дохожда до най-високата си точка при изгрѣва на слънцето. *Тоя приливъ с най-силенъ и животворенъ!* Той постепенно намалява до пладне. Следъ това започва отливътъ и най-силния отливъ е къмъ залѣзването на слънцето. При това, споредъ закона на движението, оная частъ на земята, която постоянно се обръща и приближава къмъ слънцето, намира се въ най-благоприятни условия за своето развитие. А частъта ѝ, която се отдалечава, губи по-вечето отъ тия условия. Затуй най-благотворното влияние на слънцето започва отъ 9:22 мартъ и постоянно се усилюва презъ месецитѣ априлъ и май, когато достига кулминационната точка на своята производителностъ. Всички ония организми, които сж здраво устроени, се ползватъ отъ тази енергия, а слабитѣ организми се разтапятъ въ нея и отслабватъ още по-вече. *Единъ часъ преди изгрѣва на*

слънцето неговата енергия има психическо влияние върху човъка и произвежда ободряване. Въ момента на изгръва тя има органическо влияние върху клетките на тялото—обновява тяхната енергия и създава новъ импулс за работа у тях.

Строежът на слънцето и строежът на клетките е подобенъ. Слънцето има въ себе си три области: едната от тяхъ образува енергията, втората я акюмулира (събира) и пречиства, а третата я препраща къмъ земята. Сжщо и въ клетките има три области: Външна, която възприема слънчевата енергия, срѣдня, която я акюмулира въ себе си, и вътрешна областъ, която я преработва и превръща на жизнена сила. Първата—външната зачатъчна обвивка—се нарича *ектодерма* (видимата), срѣдната се нарича *мезодерма*, която е въ центъра, и вътрешната се нарича *ендодерма*.

Сутринъ ние се намираме най-близо до слънцето. Изгръвътъ му отъ изтокъ — движението — всѣкога показва движението на енергиите отдолу нагоре, а при залъзването на слънцето енергиите се движатъ отгоре надолу. Това е, разбира се, по отношение на земята. И пречупването на слънчевата енергия става по особенъ начинъ: сутринъ лъчите му се пречупватъ по единъ начинъ, а вечеръ по другъ. Това зависи отъ нашия организъмъ. Следъ обѣдъ земята става негативна, енергията ѝ преодолява и остава излишъкъ, който не влиза въ съединение. По тази причина при залезъ слънце ние усѣщаме една тжга, като да сме изгубили нѣщо, т. е. дали сме нѣщо, безъ да вземемъ. А при изгръвъ слънце има излишъкъ отъ положителна енергия и затова тая слънчева енергия е цѣлебна. Преди изгръва, тази енергия, която се пречупва презъ атмосферата, има влияние по-вече върху мозъка. Въ време на изгръва, лъчите на слънцето, които идватъ по права линия, иматъ влияние върху дихателната ни система и върху нашата чувствителност. А колкото приближава къмъ пладне, сжщитъ лъчи иматъ влияние върху стомашната (храносмилателната) ни система. *Затуй лъчебността на слънчевата енергия е различна: преди изгръвъ слънце—за подобрене на мозъчната нервна система, при изгръвъ слънце — за уякване на дихателната система, а отъ 9 до 12 часа—за уякване на стомаха, т. е. презъ това време отъ деня слънчевите лъчи произвеждатъ цѣлебно действие на болния стомахъ. А следъ обѣдъ, изобщо, слънчевата енергия има малки цѣлебни резултати.*

Най-добритъ мѣсеци за обновяване сж отъ 15. априлъ.

новъ стилъ, презъ цѣлия месецъ май до 22 юний новъ стилъ. На последната дата всѣко растение спира. Денътъ може да се раздѣли на четири периода отъ по 6 часа: отъ 12 часа на полунощъ до 6 часа сутринь—това е пролѣтъ, отъ 6 часа сутринь до 12 часа на пладне — това е лѣто, отъ 12 часа на пладне до 6 часа вечерь—това е есенъ (до залезване на слънцето), а отъ 6 часа вечерь, до 12 часа на полунощъ е зима. Поради въртението на земята, презъ известно време на годината лѣтото на деня е по-дълго, а зимата по-къса. Зимно време е обратно.

Ние, хората на земята, трѣбва да следваме презъ живота си пѣтя на растенията; тѣ разбиратъ закона за растенето по-добре отъ насъ. Слънчевата енергия слиза върху земята като обширна струя, опасва я отъ северния полюсъ къмъ южния и се повръща пакъ къмъ слънцето. Някои учени поддържатъ, че тази именно енергия е, която движи земята около нейната ось. Когато растенията усѣтятъ, че тая потенциална енергия почне да се проявява въ слънцето, тѣ напъпватъ, приготвяватъ се, а като се усили тя, тѣ се разлистватъ и найсетне, когато съвършено се засили, тѣ се разцвѣтватъ и завързватъ, като се стремятъ да събератъ всичката тази енергия, за да се оплодотворятъ. Тая енергия се предава на растенията чрезъ животворната плазма. Затуй е именно добре, когато видимъ растенията да напъпнатъ и цвѣнатъ, въ насъ да се роди една вътрешна радостъ, въ нашитѣ осиромашели души, че приближава деня на нашето обновление. Трѣбва да отворимъ чувствата си съ обичъ къмъ тази животворна плазма, която ни прониква, за да можемъ да приемемъ нейното благотворно влияние за освежаване на нашитѣ мисли, чувства и сили.

Лѣтно време, отъ 15 априлъ всѣка година, препоръчително е да се лѣга рано и да се става рано, за да се посрѣща слънцето и да приемате своя дѣлъ отъ него, тъй както пчелитѣ събиратъ нектара отъ цвѣтята. Всѣки трѣбва да направи опитъ редъ години, за да се убеди въ тая истина. Не се иска слѣпа вѣра. Всѣки самъ ще си изработи свои собствени схващания и понятия за благотворното действие на слънцето. Това не е никакво идолопоклонство, а дълбоко разбиране основнитѣ закони на великата природа. Винаги трѣбва да бждемъ въ съгласие съ нейнитѣ закони и да разбираме, че въ тѣхъ се съдържатъ истинскитѣ методи за нашия животъ. И ако ние вървимъ въ съгласие съ тѣхъ, всѣкога можемъ да бждемъ умни; здрави, силни и щастливи. Следователно, ние

трѣбва да посрѣщаме служителѣ на природата добре. Единъ отъ тия служители е слънцето. Затова псалмопѣвецътъ казва: „и обръщаха се и търсѣха Бога *на ранина*...“ (псаломъ 78) и: „Добро е да славословимъ Господа и да пѣснопѣемъ на името Ти, Всевишни: да възвѣщаваме *на ранина* милостъта Ти“... (пс. 92), а не казва: „вечеръ ще те славя, Господи!“ Когато природата започва работата си, тогава и ние трѣбва да започваме нашата. Това е то божественото, великото въ живота, т. е. да мислимъ и чувствуваме, тъй както Богъ се проявява въ видимата природа, а не тъй, както хората сж измъдрили всевъзможнитѣ системи и вѣрую. Защото „вѣрую“ въ свѣта—това е истината, сжщината на живота—това е любовта, а смисълътъ на тоя животъ—това е мъдростъта.

По този предметъ — върху вътрешната скрита страна на слънчевата система — ще се повърнемъ наново. Ние считаме слънцето не като нѣкакво мъртво тѣло, а като живо същество. Да допустнемъ, че нѣкой си ученъ човѣкъ поздравлява съвременното общество отдалечъ съ своитѣ гранати. Какво ще бжде нашето понятие за този човѣкъ? Това ще бжде изучаване само на физическата му страна. Ако ли допустнемъ, че сжщиятъ ни изпраща чрезъ нѣкой рефлелторъ своитѣ лжчи — написани поеми и поздравии или пъкъ ни изпрати своитѣ плодове: въ първия случай енергията му ще бжде разрушителна, въ втория — ободрителна, а въ третия — оживителна. Сега изучаваме само двата рода енергия на слънцето. Всички болѣсти на земята се образуватъ отъ слънцето. Тоестъ, ако ние сме тжпоумни и своенравни, слънцето ни поздравлява съ своитѣ шрапнели, а ако сме умни, то ни поздравлява съ своитѣ свѣтли поеми, които внасятъ радость и веселие, и най-сетне, ако сме духовни и обичаме природата, то ни изпраща своитѣ живи плодове и внася въ насъ зачатъкъ на *новия животъ* — туй, което въ религията наричатъ *възкресение*.

Не искаме да разкриемъ на хората, че Господъ имъ говори отъ слънцето. Глупавитѣ ще разбератъ Господа по Неговитѣ шрапнели, умнитѣ — по Неговитѣ свѣтли поеми, а духовнитѣ — по Неговитѣ животворни плодове. Тия плодове не сж нищо друго, освенъ подаръци, изпратени отгоре — които Богъ изпраща на човѣцитѣ. Може би, нѣкой да помисли, че това е много казано — тогава нека всѣки да задържи който и да е отъ тия три възгледи за слънцето — оня който му се нрави.

II.

Сегашното положение на човѣчеството.

Сегашното му положение е преходно. Но ние сме длъжни да изпълнимъ своя дългъ. Никакъвъ моралъ вече не е нѹженъ за човѣчеството, освенъ да се обърне къмъ Бога. То прилича още на осждения на вѣчни окови, който нѣма нужда отъ надежда за сигурно освобождение, а само отъ препоржката да понесе съ геройство затвора си и да чака нѣкои изключителни времена, за да си възвърне свободата. Като работимъ, обаче, между българския народъ, не щя бжде безполезно да направимъ нашитѣ размишления върху положението, за да посочимъ методитѣ за изправление на цѣлото човѣчество, въ това число и на нашия народъ.

За тая цель ние ще вземемъ единъ новъ начинъ за обсжждане, понеже старата пѣсенъ се пѣе отъ други. Тѣзи последнитѣ ни напомнятъ турската поговорка: „минаре некадъръ юсекса, ходжа билдиини окуръ“. т. е. „колкото минарето и да е високо, ходжата все си пѣе, което знае“. И действително, въ всичкитѣ области на нашия индивидуаленъ, общественъ, политически и духовенъ животъ се доказва нагледно практиката на турския ходжа: въ частната си дейность ние не показваме признаци, че сме напуснали старитѣ схващания и сме възприели новитѣ, нито даже проявяваме какъвъ годе интересъ къмъ личенъ напредъкъ; подейдемъ ли просвѣтното дѣло за възпитанието на народа, пакъ пѣемъ старото учение на ходжата; започнемъ ли ужъ да реформираме политическия животъ и да потикнемъ народа си въ новъ пжтъ, като ходжата, пакъ четемъ старото, което знаемъ; въ църква ходимъ, на Бога се молимъ, но все старото, като ходжата, четемъ. Ние, обаче, сме решили да не се качимъ на старото минаре, понеже то съ хиляди години е чувало все сжщия гласъ и все сжщото четене.

За да се поправи съвременното общество, има въ природата само два метода, съ които тя си служи: единиятъ методъ или законъ е законътъ на прецеждане, който подразбира сгжстяване, изстудяване, слизане надолу въ почвата, въ пластоветѣ на която трѣбва да се оставятъ всички ония утайки, които сж се натрупали, и водата да излѣзе въ нѣкоя долина опрѣснена и пречистена. Но за този процесъ всѣкога се изисква едно голѣмо налѣгане: водата трѣбва да

слъзе отгоре надолу. Другият методъ, съ който си служи природата, е чрезъ изпаряване: той подразбира разширение на воднитъ капки, превръщането имъ на паровидни и издигането имъ на високо. А това става чрезъ закона на топлината или чрезъ закона на магнетическото привличане на воднитъ пари горе, въ пространството. Тия капки, по тоя начинъ, опръснени, обновени, оживотворени и напълнени съ енергия, се повръщатъ къмъ земята и донасятъ своето благословение отъ въздушното пространство на всичкитъ растения, като измиватъ листцата имъ, т. е. подобряватъ дихателната имъ система, освѣжаватъ коренитъ имъ, като размекчаватъ почвата около тѣхъ, и съ това даватъ възможностъ на задържанитъ сокове да се възприематъ и прекаратъ въ организма на растението.

Първиятъ процесъ на прецѣждането е подобенъ на желанията, които се извършватъ въ сърдцето, а вториятъ процесъ е подобенъ на мислитъ, които се пораждатъ въ ума и се подигатъ нагоре. Първиятъ процесъ е потрѣбенъ, за да се пренесатъ капкитъ отъ високитъ мѣста на сушата къмъ понизкитъ и да се даде възможностъ на всички зародиши въ почвата да поникнатъ, да проявятъ своя животъ и да принесатъ своитъ плодове, нуждни на човѣцитъ и на всички живи същества, а втория процесъ е необходимъ, за да се пренесе влагата отъ морскитъ равнища къмъ сушата. Обаче, тия два метода трѣба да се съединятъ въ едно. Освенъ тѣхъ, има и трети методъ, който е методъ на движение, т. е. горе въ въздушното пространство трѣбва да се явятъ въздушнитъ движения, които да пренесатъ паритъ отъ океана къмъ сушата. Този процесъ е обясненъ въ физиката въ смисълъ, че има две въздушни течения: топло и студено. Топлото течение върви отдолу нагоре, а студеното — отгоре надолу. Тия две течения означаватъ човѣшката воля, която действува въ човѣшкото сърдце и въ човѣшкия умъ. Течението на сърдцето е топло: то е течение отдолу нагоре, а течението на ума е студено — отгоре надолу. Тамъ дето тѣзи две течения се срѣщатъ, се зачева животътъ. По сѣщия начинъ и въ пространството, когато воднитъ пари се намѣрятъ между тия две течения, топлото и студеното, тѣ се прекръстосватъ и образуватъ воднитъ капки. Така се явява дъждътъ, носителтъ на най-великото благо за развитието на растенията и за поддържането на живота.

Въ съвременния общественъ животъ туй течение на сърдцето трѣба да се прати нагоре, да опръсни и пречисти атмо-

сферата на човѣшкия животъ. По сѣщия начинъ както влагата трѣбва да обсеби и обедини всички ония малки частички отъ прахъ, сажди и др. под. въ пространството, така трѣбва да дойде и вториятъ процесъ на изстудяването, на човѣшката мисль, та всички капки да се изпратятъ на земята, а заедно съ тѣхъ и казанитѣ неканени гости (прашинкитѣ въ пространството) ще слѣзатъ долу за работа. По аналогия трѣбва да се каже, че всички отрицателни елементи, отъ които съвременнитѣ хора се оплакватъ, това сѣ ония малки прашинки, които природата е подигнала нагоре за известна цель — за да съгради роснитѣ капки или да имъ даде стабиленъ скелетъ. При сегашнитѣ условия, разумниятъ животъ е изпратилъ тия крайни елементи, споредъ нашето схващание, за да образуватъ скелета на новитѣ мисли и желания. Следователно, по сѣщия законъ, ние нѣма защо да се оплакваме отъ положението, а трѣбва да облѣчемъ сѣществуващитѣ обществени фактори въ плътъ и кръвь.

Ще припомнимъ тукъ едно свидетелство отъ стария заветъ: единъ отъ еврейскитѣ пророци, Езекилъ, видѣлъ поле, пълно съ кости, които били сухи. И Господь пита пророка: могатъ ли тия кости да оживѣятъ? А пророкътъ отговорилъ: „Могатъ, Господи, ако Ти кажешъ“. И тогава Господь казалъ на пророка: проречи сега, тия кости да се събератъ. И пророкътъ въ своето видѣние вижда, че тия кости почватъ да се събиратъ кость съ кость, сетне почватъ да се обличатъ съ мускули и да се покриватъ съ кожа, докато се образували човѣшки форми. Тогава Господь казалъ на пророка: проречи сега да дойде Духътъ. И когато пророкътъ изказалъ това мощно слово за Духа, споредъ както му било казано, той видѣлъ, че всичкото това множество станало на краката си като едно голѣмо воинство и тръгнало напредъ.

Съврѣменното човѣчество мяза на тия сухи кости. Тѣ сѣ разхвърлени по цѣлото лице на земята, безъ никаква вътрѣшна, тѣсна връзка, и между тѣхъ постоянно има стълкновение отъ движенията на земнитѣ бури. За това тѣ питатъ сега: защо е това стълкновение между насъ? Отговаряме: защото нѣма никаква връзка помежду ви. Тия кости сѣ подобни на есеннитѣ листа, които *вътърятъ* постоянно отвѣва и тласка въ всички посоки. Това сѣ всичкитѣ политически движения и обществени ежби, които произтичатъ отъ хилядитѣ стоещи и неразрешени обществени пѣпроси.

И сега Господь наново пита пророка: тия кости на съвременното човѣчество могатъ ли да оживѣятъ? Могатъ ли

да се съединятъ и обединятъ, да образуватъ едно цѣло за въдворяването на Божието Царство на земята? И пророкътъ отговаря: може, Господи, ако Ти кажешъ. И този, живиятъ Господъ казва на пророка: изкажи тогава мощното слово въ Моето име. И пророкътъ е произнесълъ вече това магическо слово, и ние виждаме вече, тия кости да се събиратъ и се организиратъ, да се обличатъ въ мускули, въ плътъ и кръвъ и да се обвиватъ въ кожа. Остава още послѣдниятъ моментъ, да каже пророкътъ: да дойде Духътъ. Тогава всички тия кости ще станатъ на краката си като едно цѣло и ние ще се намѣримъ прѣдъ свършения фактъ на обединеното човѣчество *въ закона на човѣшкото братство*. Тогава ще бжде деня на общото възкресение на всички народи по лицето на земята.

На тия живи кости, които въ България сж почнали да се съединяватъ и обединяватъ, да се обличатъ въ жили, въ мускули, въ плътъ и кръвъ, и които наскоро трѣбва да станатъ на краката си, ние прѣпоръчваме горѣпоменатитѣ две течения; топлото и студеното, едното отъ които върви отдолу нагоре, а другото — отгоре надолу. Тѣ ще опреснятъ живота на новооживѣлитѣ кости, ще имъ дадатъ потикъ къмъ нова работа, да почнатъ да създаватъ своитѣ клонове и клончета, своитѣ пъпки и листа, да образуватъ своитѣ цвѣтове и плодове, за да озрѣятъ семкитѣ на живота вжтре въ тѣхъ. Следователно, намъ ни трѣбватъ учители умни и добри, себеотвержени и безкористни, които да живѣятъ за другитѣ.

Тия кости, които сега се събиратъ, сж коститѣ на младитѣ, на ония дѣца, които сега се раждатъ,, на ония момци и моми, които сега ставатъ, на ония обществени дѣйци, които сега започватъ своята работа. И всичката философия седи въ това, да не ги спъваме въ тая тѣхна работа. Ще стане по сжщия начинъ, както пророкътъ е видѣлъ, че коститѣ се събиратъ и той не е отивалъ да посочва—коя съ коя да се събере, нито на мускулитѣ—кой мускулъ кое мѣсто да завземе, нито на кръвта — въ коя посока да се движи, нито на Духа — какъ да слѣзе. Нека като този старовремененъ пророкъ да исказваме това мощно слово съ вѣра отъ сърцето си, съ любовъ отъ ума си, съ надежда отъ сърцето си. Това е великото бждеще, което ни прѣдстои. И всѣки, който така произнася тия думи, билъ той отдѣленъ човѣкъ, билъ отдѣленъ домъ, отдѣлно общество, народъ или цѣлото човѣчество — законътъ еднакво работи. Бждещето носи новия животъ и всички кости, които се подчиняватъ на туй движение на Духа, ще намѣрятъ своя пжть, своето мѣсто и своя начинъ за работа.

Пророкътъ, който е вече на земята, а не на минарето, пита сега тия сухитѣ човѣци, тия сухитѣ домове, тия сухитѣ общества, тия сухитѣ народи могатъ ли да оживѣятъ? И Господъ отговаря: *могатъ*. И ние трѣбва да произнесемъ мощното слово: сухи кости отъ по всичкото лице на земята, отъ четиритѣхъ ѝ краища, събирайте се и обединявайте се, обличайте се съ жили и мускули, обвивайте се съ плътъ, кръвъ и кожа, защото Духътъ Божи иде и Той ще влѣзе въ васъ! Всички вие ще станете на краката си, като едно цѣло, и ще познаете, че не сте пратени да бждете роби, но свободни, съгласно съ вашето сърце съ вашия умъ и съгласно съ вашата душа и вашия духъ!

III.

Сравнителния биологически процесъ.

Аналогии и заключения — новитъ хора.

Развитието на цѣлото човѣчество се извършва по строго опредѣлени природни закони. Това което виждаме отъ нѣколко години насамъ да става въ живота на съвременнитъ народи, не е нищо друго, освѣнъ неизбеженъ резултатъ отъ приложението на тия закони. И ако ние изучимъ внимателно тѣзи последнитъ, цѣлото развитие на човѣчеството, още отъ създаването на човѣка до сега, ще ни бжде ясно и нѣма ни най-малко да се очудваме на голѣмитъ и разрушителни катаклизми, които се извършватъ.

Първичниятъ факторъ на съвременното човѣчество е тѣй наречената *клетка*, т. е. онази видима форма, отъ която започва животътъ. Тази клѣтка минава презъ нѣколко стадии на развитието си, като постоянно мѣни своитъ състояния. Туй движение се нарича *кареокинезисъ*, отъ грѣцкитъ думи: „карионъ“, която значи ядка, и „кинезисъ“, която значи движение. Отначало клѣтката се намира въ почиваще състояние, въ която тя се приготвя за по-нататъшната си велика работа въ живота. Въ това ѣ състояние силитъ работятъ вжтре въ нея, безъ да се виждатъ отвънъ. Следъ това насплзва едно измѣнение въ вълнообразно или колелообразно състояние, при което клѣтката почва да опрѣдѣля своитъ пжтища, по които ще се развива. Въ третото ѣ състояние, въ клѣктата се явяватъ два центъра, въ четвъртото — тия два центъра приематъ звездообразни форми, следъ което се съединяватъ и образуватъ една звезда, въ петото—отъ тая звѣзда се образува друга. двойна звѣзда (диастьръ) и въ шестого—самата клѣтка се раздѣля на две.

Сега човѣчеството прѣтърпѣва такъво дѣление въ биологическия процесъ на развитието си: то прѣкарва послѣдния фазисъ, тѣй като приличната човѣшка монада, отъ която е образувано, е къмъ последния, шестия, периодъ — да се раздвои. Това се нарича въ окултната наука *явяване на шестата раса*. Но понеже тази дъщеря е отъ по-високо произхождение, за нейното идване ставатъ и по обширни приготовления: всевъзможни мѣстения, размѣствания, разрушения и съграждения въ народитъ и между народитъ. Това, обаче, не трѣбва да ни смущава или плаши: туй, което ни се вижда като разрушение, то е само едно премѣстване или превръщане на мате-

риалитѣ отъ едно състояние въ друго. За примѣръ, вие разрушавате една планинска скала, която е била украшение на една цѣла мѣстность, но това правите, за да построите пѣтищата и градоветѣ си. Пукотѣтъ, който произхожда при разбиването на тая скала, може да внесе тревога у всичкитѣ околни овчари и тѣ биха помислили, че става нѣщо неестествено, но гражданитѣ на съвременната култура, които искатъ да си построятъ пѣтищата и зданията, намиратъ смисълъ въ пукота и разрушението, понеже чрезъ тѣхъ ще се създадатъ материалитѣ за постройкитѣ. Но и тия материали, ако само се пренесатъ и се натрупатъ на купове, безъ да се турятъ въ работа, биха създали други мъчнотии. Затуй тѣ трѣбва да се натрошатъ на дребни камъчета, да се настелятъ по пѣтя, да се насипятъ съ пѣсъкъ, да се прекаратъ валма, за да огладятъ пѣтя, да бжде достѣпенъ за съобщение и се пазятъ хората отъ голѣмитѣ калове, които спиратъ движението. Въ градоветѣ пъкъ, отъ купчинитѣ материали трѣбва да се подигнатъ красиви здания, удобни жилища, училища и тѣмъ подобни помѣщения, нуждни за културата. — Следователно, туй, което става въ външния свѣтъ, е изразъ на скрития животъ на поменатата човѣшка монада. По сжщата аналогия ние виждаме, че художникѣтъ, за да пристѣпи да нарисува нѣкоя велика картина, трѣбва да е обработилъ зародената идея въ ума му, а следъ това той приготвя своето платно, намира боитѣ и четкитѣ си, заема своето удобно ателие и започва да реализира работата си отвѣтре навънъ. Когато великиятъ художникъ започне работата си, той не е облѣченъ въ празнични дрехи, не е обутъ съ обуца отъ последната парижка мода, нѣма министерски цилиндъръ на главата си, а съвсемъ просто е облѣченъ: съ една дълга бѣла дреха, препасанъ е съ малкъ поясъ, обутъ съ малки чехли, носи проста шапка и има разчорлени коси, и тогава съ една четка въ дѣсната си ръка а въ лѣвата—съ боитѣ, той вторачва погледа си въ бѣлото платно, стоеще предъ него подобно на първоначалната клетка въ почиваще състояние, и започва да измѣрва състоянието на платното, да прави бѣли колелца, следъ туй разпредѣля своята картина на две отдѣления, туря основнитѣ черти на картината и опредѣля мѣстото на сѣнкитѣ. Въ четвъртото положение той превръща двата центъра на една звезда, която изпуска своитѣ лъчи въ всички направления. Ако художникѣтъ рисува едно лице въ профилъ, ще тури само едно око, което е първата звезда, а пъкъ ако иска да го нарисува en face — петото състояние, което се нарича диастрално—ще тури дветѣ

очи, а въ шестото—той ще опредѣли цѣлата форма на фигурата и ще отдѣли тази фигура отъ бѣлото поле на платното.

Това именно става сега: този великъ художникъ, който е почналъ да върши своята огромна работа, вече зацапва бѣлитѣ полета на хората, зацапва тѣхнитѣ закони и четцитѣ вече не могатъ да четатъ правилно законитѣ, става една вътрешна промѣна въ човѣшката душа, а поради това онуй, което човѣкъ по-рано е виждалъ, сега не го вижда, и което по-рано е имало смисълъ за него, сега остава безъ смисълъ. Разбира се, то е само привидно, както сж привидни споменатитѣ погоре пукоти и разрушения на канарата за овчаритѣ. Въ науката това наричатъ *израждане*. За примѣръ, ако нагорещимъ водата, тя се обръща въ парообразно състояние, и най-после става невидима. Израждането е процесъ на превръщане отъ едно състояние въ друго. И съвременното човѣчество, по сжщия законъ, минава въ процеса на своето развитие отъ едно състояние въ друго. Сега хората скоро ще се намѣрятъ въ положението на пеперудата, която не се радва вече отъ листата като отъ единъ обектъ за храна, за какъвто ги е считала по-преди по необходимостъ, а вече миролюбиво кацва на листа, безъ да му причини никаква вреда, както е върху цвѣтоветѣ — тѣ по-преди, когато е била гжсеница, сж били за нея предмети безъ съдържание, но като е напуснала това състояние и е влѣзла въ новото, тѣ ставатъ обектъ на нейния животъ. Следователно, ние просто трѣбва да признаемъ факта, че въ свѣта е влѣзла една нова сила, която действува по единъ много чувствителенъ начинъ.

Промѣната, която става, ще ни се уясни, като си послужимъ и съ примѣра за сътворението на човѣка. Когато Богъ го направилъ отъ прѣстъ, човѣкътъ билъ безъ животъ или можемъ да го уподобимъ на движещъ се автоматъ, а когато Богъ вдъхналъ въ ноздритѣ му диханието на животъ, човѣкътъ станалъ жива душа т. е. въ съзнанието му се явила чувствителността, съ която могълъ да различава разнитѣ състояния и промѣнитѣ въ проявленията на човѣшкия духъ. Значи, човѣкътъ оживѣлъ, като придобилъ съзнание, а съ него веднага почналъ да се отличава отъ животнитѣ по ума и сърцето си и по действието на своята воля. Тогава започналъ новата си култура—градинарството, като насаждалъ плоднитѣ растения, това именно човѣкътъ училъ въ райската градина. А следъ като излѣзълъ отъ рая, той се научилъ да оре земята, да сѣче дърветата, да чупи камъни и да гради къщи. Въ това си състояние той е дошълъ до последния си предѣлъ,

опиталъ всичкитѣ положения на живота, споходилъ е въ това малко езерце, въ което е живѣлъ, всичкитѣ мѣста, изялъ и изпилъ всичко въ това езерце и като нѣмало повече съ какво да се храни, той се изложилъ на съвременния гладъ, който се оповестява съ появяването на болестта неврастения: тя не е нищо друго, освенъ духовенъ гладъ. Въ разнитѣ състояния на тази болестъ липсватъ за човѣка всички ония елементи, въ които правилния животъ може да се проявява. Такъва е промѣната, която е станала съ човѣка, като индивидъ.

Следователно, и нашитѣ понятия за свѣта, нашитѣ схващания за индивидуалния и общественя животъ, за религията, за семейството, за училището, за църквата и пр. трѣбва да претърпятъ коренни промѣни въ своята форма, въ своето съдържание и въ своя смисълъ. Ако ние сме разумни, тия промѣни ще дойдатъ по естествения начинъ на еволюцията, т. е. безъ никакви сътресения и катастрофи, но ако ние въздействуваме на тѣхъ съ сила, тѣ ще станатъ по закона на необходимостта, насилствено. Ние виждаме, че и природата си служи по сѣщия начинъ: когато човѣкъ боледува, природата му казва, че трѣбва да погладува нѣколко време, докато се възвърне естественото състояние на силитѣ, които функциониратъ въ човѣшкия организъмъ. Но ако човѣкъ престъпи тия прости правила на природата и се наяде въ това болезнено състояние, непременно ще настѣпятъ лоши резултати. И съвременното общество, което е погълнало много нездравословни елементи и боледува, ще трѣбва да ги повърне и ги отдѣли отъ себе си, за да оздравѣе.

Ако продължимъ аналогитѣ и съответствията, ще видимъ, че когато силитѣ въ клетката минаватъ отъ първоначалното ѣ почиваще състояние въ второто, колелообразното състояние, тогава се турятъ първитѣ съединителни нишки между живитѣ части на клетката, тѣ се групиратъ и разпредѣлятъ труда си, за да знае всѣка частъ каква функция ѣ предстои да изпълнява. Това съответствува на състоянието, въ което човѣкъ е миналъ, а именно отъ животинското въ човѣшкото или отъ *подсъзнанието* къмъ *съзнанието*. Колелообразното състояние е, следователно, подсъзнанието. Третото състояние е: въ клетката се явяватъ две ядки, които въ бъдеще ще образуватъ двата центъра и впоследствие — дветѣ клѣтки. Това съответствува на появяването на съзнанието у човѣка, въ най-простата му форма: познаване на доброто и злото, което включва и падането му. Въ четвъртото състояние на клѣтката или звездообразното (астралното) се съдържа по-високата ѣ

организация и дейност, а то съответствува на *самосъзнанието* у човѣка. Двойно-звездното или диастралното състояние на клѣтката съответствува на появяването на *висшето съзнание* у човѣка, което пъкъ е проблѣсъкъ на божественото. Най-сетне, шестото състояние, или раздѣлянето на клѣтката на два индивида, съответствува на мъжа и жената въ свѣта. Както казахме, частитѣ, въ тая първоначална клѣтка сж разпрѣдѣлили труда си: едни отъ тѣхъ сж обрисуваели храносмилателнитѣ органи, други — дихателнитѣ, трети — мозъчната система, четвърти — симпатическата нервна система, пети — мускулитѣ и лигаментитѣ и шести — коститѣ, и ние имаме по тоя начинъ появяването на съвременния човѣкъ въ сегашната му форма. Тази сжщата клѣтка, частитѣ [на която така сж разпрѣдѣлили труда си, и сега още поддържа сжщия редъ на нѣщата и прѣвожда човѣшкия организъмъ въ по-висска форма. Тя е именно първоначалната монада, която е организирала цѣлото колективно човѣчество. По сжщия начинъ въ него сж се явили разнитѣ съсловия, които работятъ специално за образуването на разнитѣ органи на човѣчеството: земледѣлцитѣ и търговцитѣ образуватъ стомашната му система, пречистватъ кръвта, като отстраняватъ неправдитѣ въ свѣта; военнитѣ и полицейскитѣ служители организиратъ мускулитѣ и коститѣ, значи въдворяватъ реда въ този организъмъ, за да може да се държи на краката си и да работи съ ржцетѣ си, които сж емблема на човѣшка воля; бащитѣ, майкитѣ, свещеницитѣ, учителитѣ, писателитѣ и моралиститѣ организиратъ мозъчната система, а братята, сестритѣ и приятелитѣ образуватъ съединителнитѣ връзки между мозъчната и симпатическата нервна система и пр. Така става ясно, че физическиятъ свѣтъ има най-проститѣ движения, следъ него иде процеса на появяването на жизнения принципъ, на чувствата и най-сетне появяването на мисълта.

И така, цѣлокупното човѣчество, т. е. сборътъ на всичкитѣ индивиди, прѣдставлява диференцирането на първоначалната монада, която е минала прѣзъ всичкитѣ състояния и е образувала всички сегашни форми. Всѣка форма прѣдставлява и начинъ за проявлението на нейната енергия въ областта на физическия свѣтъ, на жизнения свѣтъ (свѣта на силитѣ), на чувствения и на мисловия. Раситѣ, народитѣ, обществата, домътъ, индивидътъ — всички сж тѣсно свързани помежду си. Туй, което става въ расата, става въ по-малкъ размѣръ въ народа, това, което става въ народа, става въ по-малкъ размѣръ въ обществото, това, което става въ обществото, става въ по-малкъ размѣръ въ дома, а това, което става въ дома,

сжщото става въ по-малъкъ размѣръ и въ индивида. Проявлението на енергията не е еднообразно, и разнообразно. Когато ние искаме да сведемъ всички сили на природата въ еднообразни дѣйствия, произвеждаме зло у нея, а когато образуваме разнообразие, произвеждаме добро. Отъ туй гледище, неморални нѣща сж всички еднообразни нѣща, а добри — всички, които сж разнообразни. Въ това положение нѣма никакво противорѣчие, защото очевидно е, че ако много хора говорятъ едновременно едно и сжщо, ще се образува само шумъ и ние не ще можемъ да разберемъ смисъла на думитѣ имъ. Но ако сжщитѣ хора въ единъ оркестъръ изпълняватъ разнообразни партитури отъ една и сжща пиеса, ще образуватъ хармония. И съвременнитѣ хора сж станали неморални, именно защото говорятъ и искатъ едновременно едно и сжщо нѣщо: пари, пари и пакъ пари. За професоръ се училъ нѣкой, а все за пари говори, свещеникъ е станалъ, за пари ламти, учителъ, сждия и пр. — все къмъ сжщия идеалъ се стремятъ. Цѣлото човѣчество говори сега за едно и сжщо нѣщо: за пари. А тѣ образуватъ еднообразието въ свѣта, но това не е смисълъ на живота: то е само едно прѣходно срѣдство или форма, въ развитието на човѣка. Слѣдователно, ако ние дадемъ на една форма по-голъма стойностъ, отколкото природата е вложила въ нея, създаваме зло.

Сжщата идея можемъ да пояснимъ и по слѣдния начинъ: всичкитѣ хора говорятъ за Бога, безъ, обаче, да изпълняватъ Неговата воля — сжщо както за единъ милионеръ, т. е. само по отношение на неговитѣ пари. Прицелната точка не е милионерътъ, а паритѣ му. Ние, като говоримъ за Бога, разбираме само Неговата сила, отъ която се нуждаемъ, безъ да Го разбираме като любовъ, отъ която произтича животътъ. Вмѣсто да се стремимъ да използваме само силата Му, необходимо е да вникнемъ въ съдържанието и смисъла на неговата любовъ, която е извора на всички блага. И тогава Богъ ще ни се изяви въ всичкото си разнообразие и величие. Слѣдователно, въ съврѣменното общество трѣбва да дадемъ съвършено друга насока на своето развитие, като прѣмахнемъ еднообразието въ неговитѣ прояви и внесемъ разнообразие.

За да изяснимъ тази си мисълъ, ще приведемъ следния примѣръ: ако ние седимъ постоянно въ една добре построена масивна къща, подобна на единъ срѣдновековенъ замъкъ и само минаваме отъ една стая въ друга, какъвъ смисълъ можемъ да намѣримъ въ такъвъ животъ? Най-после, този замъкъ ще ни стане, отекчителенъ и у насъ ще се зароди желание да

излѣземъ отъ тази ограничаваща ни срѣда. А за тая цель трѣбва да намѣримъ вратата му, която ще ни покаже пѣтя къмъ живата природа. Тамъ, въ разнообразието на тази природа, ние ще почерпимъ всички елементи, необходими за повдигането на ума и сърдцето ни и за проявлението на нашата воля. И сега ние уподобяваме процеса на развитието на клѣтката като минаваме отъ една стая въ друга на замъка — отъ почиващето състояние въ колелообразното, т. е. въ първата стая на замъка, после — въ центровото състояние на клетката, т. е. въ втората му стая, понататъкъ — звездоподобното състояние, т. е. въ третата стая, двузвездното (диастралното) състояние, т. е. въ четвъртата, а раздѣлянето на клетката показва, че ние сме изходили замъка и сме дошли до вратата, която води къмъ живата природа.

Този замъкъ на бѣлата раса, съ всички свои народи и общества, е вече изходенъ и сега става раздѣлянето, което ни показва пѣтя къмъ живата природа. Туй раздѣление въ съвременния европейски животъ се изрази въ двата политически съюзи: на централнитѣ сили и на съглашението, остава последната фаза: клѣтката да се раздѣли на две, за да се открие на всички народи пѣтя къмъ живия Богъ на любовта. И сега борбата, която става, е предвестникъ за прекъсването на последнитѣ нишки, които държатъ дветѣ нюклиозни клѣтки, а съ това прекъсване ще се появи новото човѣчество — *хората на любовта*, които ще преобразятъ съвременния животъ и ще покажатъ, че може да се живѣе и по другъ начинъ, т. е. чрезъ споразумение и взаимна подрѣжка между народитѣ — по-голѣмитѣ народи да покровителствуватъ помалкитѣ, а и всрѣдъ самитѣ народи да се въдвори взаимно разбиране и любовъ.

IV.

Старото и новото човѣчество.

Енволюция и еволюция — Методитѣ
на новия животъ.

Въ природата сѣществуватъ два велики процеси, които взематъ участие въ всичкитѣ нейни действия. Единиятъ процесъ е насоченъ отъ центъра къмъ периферията и се нарича *енволюция*, а другиятъ е насоченъ отъ периферията къмъ центъра и се нарича *еволюция*. Това сѣ два обновляващи процеси, подобни на процеситѣ на кръвообръщението, които ставатъ въ всѣки организъмъ, т. е. на движението на човѣшката кръвъ — отъ сърдцето къмъ периферията, който се нарича артерияленъ, и отъ периферията къмъ сърдцето, който се нарича венозенъ. Въ тия два процеса се събужда онази енергия, която е необходима за съграждане условията на живота. Когато се появятъ известни разстройства или спѣнки въ тия процеси, вината не е у процеситѣ, а у сѣществото, въ което ставатъ тѣ и което не разбира значението на тия процеси. Ако допуснемъ, че известно човѣшко сѣщество е обхванато отъ единъ неразуменъ животъ, който събужда у него неразумна лакомия, ще видимъ, че въ него ще се натрупатъ известни излишни вещества, които ще спѣнатъ процеса на неговата артериална кръвъ, а тоя последниятъ, въ замѣна, ще спѣне процеса на венозната кръвъ. Тогава веднага ще се яви една вътрешна дисхармония, а като последица отъ нея ще настѣпятъ условията за органическитѣ болѣсти. Ние можемъ да констатираме фактитѣ, че артериалното течение не става правилно или че въ венозното има известенъ застой, и да мислимъ, че това сѣ причинитѣ на появилата се дисхармония, но въ сѣщностъ причинитѣ се съдържатъ въ неразумното ядене, т. е. въ употребата на ония храни и вещества, които природата не е опредѣлила за организма на това сѣщество. И вследствие на това именно, тя му дава да разбере, че то е престѣпило нейнитѣ основни закони и правилното движение и на правилната обмѣна на веществата. Следователно, тя му дава болѣсти и страдания, за да събуди у него съзнанието, да се позамисли и да се отклони отъ кривия пѣтъ, по който е трѣгнало. Вие, напр., никога не можете да накарате едно живо сѣщество, било то даже едно животно, което веднажъ е погълнало отрова и е имало позръщане назадъ, повторно

да възприеме сжщата храна. Значи, животните въ туй отношение много по-лесно се възпитаватъ, отколкото човѣкътъ.

Това, което е вѣрно за човѣшкия организъмъ, сжщото е вѣрно и за съвременните общества и народи. И у тѣхъ тия постоянни два процеса функциониратъ. Когато въ известно общество или въ известенъ народъ се появяватъ известни аномалии, известенъ упадъкъ или израждане на нравитѣ, упадъкъ на обществения моралъ, на религиозните вѣрвания, на човѣшката мисль, стъ което се появяватъ помрачението и развращението или, казано на наученъ езикъ, разлагането, това се дължи на тия странични вещества, които хората сж наслоили въ обществения или народния организъмъ. И една аналогия ще поясни мисълта ни: не е виноватъ машинистътъ, който е каралъ машината, която, по причина на несигурния пжтъ, е дерайлирала, а виноватъ е онзи, който е построилъ пжтя така шаткаво; не сж виновати децата, които грѣшатъ, а виновати сж бащите и майките, които сж създали за тѣхъ тия условия.

Слѣдователно, ние трѣбва да се спремъ и да разгледаме отблизо, какво изискватъ тия процеси, и ще се увѣримъ, че *процесътъ на еволюцията изисква чиста кръвь, топло сърдце, здрави дробове и енергиченъ мозъкъ или, казано на общественъ езикъ, чисти морални принципи, безкористенъ животъ, самоотвержена любовъ и свѣтла мисль*. Това сж материали, които трѣбва да лѣгнатъ въ организма, за да може човѣшкиятъ духъ правилно да обновява своите органи, защото тѣ изискватъ постоянна обнова въ работата, въ която се употребяватъ. *А процесътъ на еволюцията изисква честенъ трудъ и съзнателна работа*, т. е. всѣко нѣщо да се направи така, както трѣбва, безъ никакви опущения. Ако членоветѣ на едно общество биха се подчинявали на тия два велики процеси, тѣй прости и ясни сами по себе си, то много отъ съвременните страдания и несгоди на обществото биха се прѣмахнали. Защото не е важно само да се констатира, че пжтътъ е разваленъ, но този пжтъ трѣбва да се поправи, не е важно само да се констатира, че машината е развалена, но трѣбва да се приготви тя за работа, сжщо така не е важно само да се констатиратъ неджзитѣ въ обществото, но да се намѣрятъ начини за изправление, и то разумни; не е важно само да се констатира, че религията се намира въ упадъкъ, но трѣбва да се намѣрятъ причините на този упадъкъ и да се премахнатъ. Въ съвременната наука, която изучава болезнените състояния на човѣшкия организъмъ, сж изнамѣрени известни

лѣкарства, които като се дадатъ на болния, положението му не само не се подобрява, но се влошава. Туй влошаване се нарича криза. Следъ всѣка такава криза, организмътъ се подобрява и усилва, и болезненото състояние се намалява. Следователно, онзи, който не разбира закона, ще каже, че това лѣкарство е не умѣстно, понеже произвежда влошаване, но именно спасението седи въ това влошаване. И право казва старата българска поговорка: „водата, до като не се размжти до дъното, не се обистря“. Но именно коя вода — не застоялата, а течащата вода — докато тя не се разбърка до дъното не се очиства. Следователно, ако ние отъ дъното на нашия животъ не извадимъ ония нечистотии, които спъватъ неговото правилно развитие, то животътъ ни нѣма да се обистри или, друго-яче казано, нѣма да се подобри.

Да обяснимъ по-точно нашата мисълъ. Всички съврѣмenni хигиенисти твърдятъ, че зданията, които се строятъ, трѣбва да бждатъ хигиенични, т. е. да бждатъ направени отъ такива материали, които да не задържатъ влага, прозорцитѣ да бждатъ голѣми, за да може да влиза по-вече свѣтлина прѣзъ тѣхъ, и стаитѣ да бждатъ обемисти, за да съдържатъ по-вече въздухъ. При това, тѣ поддържатъ, че прозорцитѣ трѣбва да бждатъ обърнати къмъ изтокъ, къмъ югъ и къмъ западъ, и предъ всѣка кжща да има градинка, насадена съ цвѣтя и съ дървчета. Това сж, споредъ тѣхъ, най-здравословнитѣ жилища¹⁾. Да допуснемъ, че една кжща е направена по всичкитѣ тия правила, но сжществото, което живѣе въ нея, по причина на немарливостъта си, забравя да отваря често прозорцитѣ ѝ. И слѣдъ като то е живѣло дълго врѣме въ такава хигиенична кжща, най-сетне отъ покварения въздухъ ще почне да се чувствува въ особено неразположение на духа и да мисли, че въ тая кжща се е загнѣздилъ нѣкакъвъ зълъ гений. Този зълъ гений е самиятъ той. И какво бихме му прѣпоръчали тогава? — Да отвори прозорцитѣ и вратата си, за да нахлуде чистъ въздухъ отъ вѣнка и да станатъ тия две течения: еволюционното или артериалното отвѣнка на вжтре и еволюционното или венозно — отвжтре на вѣнка. При тази обмѣна казаното сжщество ще почувствува, че става известно подобрене. Това подразбира българската поговорка, че като се размжти водата, т. е. като е станало това движение отвѣнъ на вжтре и обратно, водата се избистрила. И ние ще кажемъ

¹⁾ А споредъ насъ, най-здравословнитѣ жилища сж още ония, които сж направени отъ дървета, а подиръ тѣхъ идатъ направенитѣ отъ тухли, и най-сетне, каменнитѣ здания.

на съвременитѣ религиозни общества, че тѣхнитѣ прозорци отъ вѣкове сж седѣли затворени, и този зълъ гений, който ги измъчва, сж тѣ самитѣ. Слѣдователно, ние имъ прѣпоръчваме простия процесъ: да отворятъ всичкитѣ си прозорци и вратата си, за да навлѣзе чистиятъ въздухъ и съ него заедно да проникне чистата божествена свѣтлина. Трѣбва да се прѣмахнатъ всичкитѣ зацапани прозорци, всичко да бжде толкова чисто и ясно, че като погледне човѣкъ отвътре, да види всичко добре, безъ никаква измама. Така говори природата: на умнитѣ и добритѣ — благословение, миръ и радостъ, а на глупавитѣ и своенравнитѣ — страдания, сиромашия и лишения. Защо? Защото послѣднитѣ не пропускатъ чистия въздухъ и чистата свѣтлина, която заобикаля жилищата имъ.

Но това е общо казано. Това сж общи принципи, прогласени отъ хиляди години, но не сж още конкретизирани и приложени въ тѣхната естествена форма. Отъ хиляди години всички общества и народи страдатъ. Цѣлата земя е покрита само съ гробища, времето е затрило редъ отъ народи, има хиляди запусѣли и съсипани градове, които сж признакъ на неразумния човѣшки животъ. Съвременнитѣ общества, въ замѣна, градятъ други градове, които ако не измѣнятъ живота си, очаква сжщата участь. Нѣкои ще кажатъ, че такава е участъта на човѣчеството — не, такъва е участъта на всички ония стари народи, които не сж разбрали още този великъ божественъ законъ. А новото човѣчество, което е вече почерпило опитността отъ миналото, повдига вече своя гласъ, формулира своята права мисль, изказва своето здраво слово и конкретизира първитѣ необходими формули за истинското развитие на общества и народитѣ. А първата формула е, че всички хора трѣбва да чувствуватъ, че сж близки едни на други и че тѣ сж необходимии части отъ едно цѣло, като органи на единъ общъ организъмъ, който еднакво има нужда както отъ най-малкитѣ, така и отъ най-голѣмитѣ; че и еднитѣ и другитѣ въ даденъ моментъ извършватъ велики работи за тоя организъмъ. Втората формула е: смъртъта на едного е смъртъта на всички, и животътъ на едного е животъ на всички. Ако майката е здрава, то ще бжде здрава и дъщеря ѝ; ако бащата е здравъ, то ще бжде здравъ и синъ му; ако майката е умна, то ще бжде умна и дъщеря ѝ; ако бащата е характеренъ, то ще бжде характеренъ и синъ му; ако майката е съ сърдце, то и дъщеря ѝ ще има сжщото; ако бащата има доблестъ, то и синътъ ще има такава. Този законъ гласи: отъ доброто добро излиза; и отъ любовта любовъ излиза; отъ

правдата правда излиза; отъ мъдростъта знание се придобива, а отъ истината — благополучие. Тогава ако религията е въ упадъкъ, ние разбираме, че нейния въздухъ е покваренъ, и дъното ѝ е наслоено съ грамадни утайки. И тогава ние казваме: размжтете водата си, отворете прозорцитѣ си, и намѣсто смъртъ, ще дойде животъ за васъ. Когато ви се казва истината, не затваряйте ушитѣ си, но ги отворете; не забулвайте умоветѣ си, но ги отбулете; не ограждайте сърдцата си съ крѣпости, а ги заобиколете съ градини отъ цвѣтя и съ най-хубави човѣшки мисли; едновременно говорете и дѣйствайте не за себе си, но за другитѣ; търсете не личното благо, но общото. Тамъ, дѣто има сиромашия и страдания, има ли общо благо? Дѣто има насилие, има ли общо право? Това сж продукти на старото човѣчество, а послѣдицитѣ отъ тѣхъ — разрушенитѣ имъ градове и всичкитѣ гробове — това сж документи, които показватъ, че природата не прощава на онѣзи, които прѣстѣпватъ законитѣ ѝ. Слѣдователно, новото човѣчество твърди, че на всѣко сжщество трѣбва да се даде неговото мѣсто и подходната му работа; всѣко сжщество трѣбва да има хигиенична кжща, здраво тѣло, чисто сърдце, свѣтълъ умъ, благородна душа и крѣпкъ и възвишенъ духъ. Нѣма нужда, казва новото човѣчество, да плачемъ на гробоветѣ на умрѣлитѣ, но да вземемъ поука отъ тѣхната смъртъ, понеже тѣ казватъ: „ние умрѣхме, по причина че не живѣхме съобразно съ закона на природата; нашитѣ градове, нашитѣ идеали се разрушиха, по причина на нашия нетрѣзвенъ животъ, нашата лакомия и глупаво нехайство; вземете примѣръ отъ насъ, и не плачете, но живѣйте разумно“. Новото човѣчество казва: братъ брата си трѣбва да обича; домъ дома да обича; общество обществото да обича; народъ народитѣ да обича; а всички народи цѣлокупно да обичатъ човѣчеството, което е тѣхниятъ старъ баща.

Съвременнитѣ недъзи на обществото нѣма да се изцѣрятъ чрезъ мазане съ мехлеми—това е единъ старъ методъ. Новото човѣчество казва: всѣка рана трѣбва да се изложи на слънчевата свѣтлина, човѣшкиятъ умъ трѣбва да се изложи на божията свѣтлина, човѣшкото сърдце — на божията любовъ, а живота — на живата природа. Не е ученъ онзи, който само чертае на книга своитѣ проекти, но ученъ е оня, който ги прилага; не е художникъ само онзи, който рисува своитѣ картини съ разни плодове на книга, но истински художникъ и оня, който умѣе същевременно и да ги произведе. Трѣбва да усвоимъ простия методъ за обновяването на обществото.

Ако жадниятъ седи съ дни при водата и философствува, дали да пие отъ нея или не, какъвъ резултатъ ще произведе тя въ него, каква полза може да придобие? Ако гладниятъ, който седи при добре сложената трапеза, и научно разглежда храната и я анализира, безъ да я вкусва, каква полза може да придобие? Очевидно е, че водата и храната трѣба да се възприематъ. Следователно, малкиятъ опитъ струва повече отъ старитѣ теории, че „човѣкъ е грѣшенъ и въ грѣхъ го е заченала майка му“. Тука просто се констатира фактъ, че майката не е живѣла съобразно съ законитѣ на природата — затова тя въ грѣхъ го е заченала. Но ако човѣкъ се е родилъ хилавъ и неспособенъ за каква и да е мисълъ, кой е виноватъ за това? Три положения има: или природата, която е създала нѣщата първоначално, или майката, която ги създава сега, или самъ той, който се проявява въ дадения моментъ. Но всичкитѣ данни на съврѣменната наука показватъ, че въ природата нѣма никакви опущения: опущенията произтичатъ отъ сжществата, които живѣятъ въ нея. Ако майка ви ви е родила здравъ, читавъ и интелигентенъ, а нѣкое друго сжщество отвѣнка ви стовари нѣкои удари по главата и разстрои вашия мозъкъ, а слѣдъ това започнатъ всички анормални проявления, кой е причината? Причината е външния ударъ на това сжщество. Ако ония сжщества въ единъ домъ, които сж живѣли въ миръ, спокойствие и обща любовъ, сж били здрави и читави, а нѣкое сжщество, отъ побуждение на користолюбие или умраза запали и изгори кжщата имъ и ги лиши отъ всичката складирана храна, облѣкло и пр., и следъ туй дойдатъ всичкитѣ нещастия върху тоя домъ (болестъ, страдания и смъртъ), кой е виновенъ: природата, тѣ или онова сжщество, което е запалило кжщата имъ? Разбира се, последното. А съвременното общество е пълно съ хора, които чупятъ главитѣ на своитѣ ближни и палятъ домоветѣ на своитѣ близки. Защо? — Защото тия хора не разбиратъ смисъла на живота. Въ единъ народъ кои сж по-силнитѣ оржжия: пушкитѣ и топовитѣ ли, или да има честни, трудолюбиви и работливи синове и дъщери? Да има умни и далновидни държавици или да има любящи бащи и майки? Кои сж по-силнитѣ крѣпости: да има богати търговци, които да разполагатъ съ голѣми капитали, или да има благородни учители и свещеници? Нѣма съмнение, че *силата и якостта на единъ народъ се състои въ живитѣ морални принципи, проявени въ всичкитѣ области на неговия битъ*. Тия принципи трѣбва да бждатъ еднакво приложени както въ църквата, тъй и въ училището, въ обще-

ството, въ политиката и пр. Тѣ сж методитѣ на новия животъ. Всички хора трѣбва да бждатъ честни, справедливи, умни и и добри. *Честността ще създаде грѣбнака на човѣшкия характеръ, справедливостта — неговата сила, умътъ — направлението му, а добротаща ще създаде неговия капиталъ.*

V.

Прѣдъ новата епоха.

Развитието на народитѣ—идването на шестата раса.

Управниците и ръководителитѣ на сжврѣменнитѣ народи, като не знаятъ законитѣ, които регулиратъ развитието имъ, влияятъ се отъ случайни настроения и врѣменни интереси, за да насочватъ своята обществена и политическа дѣйностъ. Тѣ нито за единъ моментъ не сж си задали за задача да проникнатъ дълбоко въ тия биологически закони и да се съобразяватъ неуклонно съ тѣхъ въ нареждането на социалния и културенъ животъ на всѣки народъ. И за това виждаме всички европейски народи да се лутатъ въ разни направления и да пратосватъ своята материална и духовна енергия почти безполезно. Казано на другъ езикъ, мѣстността, въ която живѣятъ всички народи въ Европа, е станала много нездравословна, мочурлива. И методитѣ на живота имъ сж нецѣлесъобразни. Приложението на тия методи не дава никакъвъ практически резултатъ. Въ това отношение народитѣ на ония отдѣлни личности, които отлагатъ постоянно изплащането на своитѣ дългове, и послѣднитѣ отъ година на година се увеличаватъ. Постига ли се цѣльта съ това? — не, защото така дълговетѣ ставатъ непоносими и неизплатими.

Единствениятъ образецъ, по който трѣба да се ръководятъ всички, и народитѣ, и управниците имъ и отдѣлнитѣ индивиди, е образеца на природата. Трѣбва да наблюдаваме най-внимателно, какъ тя прилага законитѣ на органическото развитие и методитѣ си, какъ дава мѣсто на всички разумни същества да се явяватъ и работятъ за общо добро. За тая цѣль тя изисква отъ всѣкиго слѣднитѣ условия; 1) *съмето или зародишътъ на живота трѣбва да има сила въ себе си, за да се прояви* и 2) *на това съме природата дава почвата, влагата и другитѣ два необходими елемента—свѣтлината и топлината*. Лесно е да се разбере, че ако съмето или зародишътъ нѣма сила и разумностъ въ себе си, т. е. ако единъ народъ или индивидъ нѣма интелигентностъ въ себе си, той не може да се прояви. Слѣдъ това първо условие, трѣбватъ му материални условия: земя и пространство за да прояви своята дѣйностъ. По-нататкъ за да се поддържа живота му, необходима е влагата. Свѣтлината за организма прѣдставлява ония принципи, отъ които всѣки човѣкъ или народъ се нуждае, за да се дава

правилна насока на неговия умъ, а топлината — това сж ония благородни чувства и стремежи на неговото сърце, които подкрепени отъ волята, го потикватъ къмъ осъществявана на възвишенитѣ цѣли на живота му.

Досега всички народи се сж стремили да прилагатъ, споредъ знанията и силата си, тия изисквания на природата. Но въ своя напрѣдъкъ тѣ сж изопачавали външнитѣ условия и не сж могли да постигнатъ цѣлитѣ си въ всичката имъ пълнота. Така, въ съчетанията, въ които сж се намирали, тѣ сж изпаднали въ положението на онова сѣме, което трѣбвало да никне и расте въ водна почва, и не сж давали резултатъ. Или пъкъ влагата имъ изчезвала съвършено и тогава сж живѣли въ обратния процесъ — на изсъхването. Най-сетнѣ, липсвали имъ и свѣтлина и топлина, тогава става общо смразяване, всѣко растене прѣстава. *Тьлото или организъмътъ на човѣка или на единъ народъ, това е почвата въ която се сѣе сѣмето. Влагата—това прѣдставлява материалния му животъ, а свѣтлината и топлината—това е, въ широкъ смисълъ, религията или общия духовенъ животъ.* Отнемете на който и да е организъмъ едно отъ тия условия, които той би трѣбвало да използва въ своята дѣйностъ, и развитието му ще прѣстане.

Собствено, развитието е създаване на редица форми, въ които животътъ се проявява. Всички тия форми, които съществуватъ въ природата, сж все опити, за да се подобри живота на всѣки организъмъ. И тѣхното видоизмѣнение не се е спрѣло, а продължава. Слѣдователно, ако самата природа прави своитѣ опити въ образуването и усъвършенствуването на формитѣ, сжщеврѣменно и ние трѣба да слѣдваме нейния примѣръ. Ако една форма не ни даде най-добрия резултатъ трѣбва да я измѣнимъ, за да получимъ тоя резултатъ. Така постъпватъ и всички изобрѣтатели: и тѣ правятъ постоянно опити, докато стигнатъ желания резултатъ. По сжщия начинъ се приготвяватъ и жилищата—като се трѣгне отъ извѣстна форма, съгражда се зданието—основитѣ, стѣнитѣ и покрива—а слѣдъ туй се започва вътрѣшния процесъ: измазва се зданието, мобилира се и неговиятъ собственикъ влиза да живѣе въ него.

И съврѣменната бѣла раса е достигнала вече върха на своето външно, физическо развитие. Сега вече иде вториятъ процесъ: вътрѣшното развитие. Никой народъ не може вече да расте. Сегашнитѣ народи могатъ да се смалятъ, но не да растатъ. Въ това тѣхно вътрѣшно развитие трѣбва да се създадатъ, по възможностъ, условия за всички индивиди, за да

могатъ да работятъ. Това е вътрѣшното имъ развитие: *най-първо, съврѣменнитѣ народи трѣбва да опрѣдѣлятъ, въ какво да вѣрватъ и къмъ каква целъ да се сиремятъ. Тѣ сж опитали вече материалната сила, опитали сж богатството, опитали сж и удоволствията, — съ една рсчъ, всичко, което може да се вкуси на физическото поле, тѣ сж го опитали. Нѣма храна, отъ която да не сж вкусили, нѣма плодъ, който да не сж яли, нѣма удоволствие, което да не сж преживѣли. А законътъ въ природата е, че тя не търпи еднообразни повторения. Тя обича разнообразието въ прогресивна и възходяща степенъ. Единственото, прочее, което остава сега, то е чисто духовното развитие, усъвършенствуването силата на човѣшката душа. Най-възвишениитѣ и благородни чувства се намиратъ още въ латентно състояние и тѣ трѣбва да се завладѣятъ. Всички народи, общества и индивиди, всички системи, каквито и да сж тѣ, трѣбва да се насочатъ само къмъ тая областъ. Ако съврѣменнитѣ народи не взематъ тая насока, тѣ ще бждатъ заставени за това чрѣзъ изтощаване на тѣхната нервна система, ще станатъ всички неврастеници и така ще бждатъ принудени щатъ-нешатъ да напуснатъ старитѣ понятия и стремежи и да тръгнатъ въ новия пътъ. Вземете за примѣръ единъ богатъ човѣкъ, който е свикналъ да яде все пишна храна — неговата нервна система отслабва, стомахътъ му се изтощава, почва да повръща и не може вече да приема такава храна. Тогава той се съгласява да приеме най-простата: млѣко. А съ млѣко се хранятъ само дѣцата. За туй и Христосъ е казалъ: „ако не станете като малкитѣ дѣца, нѣма да влѣзете въ Царството Божие“. Това значи, да възприемемъ новото въ живота, защото само малкитѣ деца знаятъ тайната за възприемане на новото. И всѣки знае, че когато малкитѣ дѣца дойдатъ въ единъ домъ, носятъ радостъ на родителитѣ и на всички околни, и всички ги обичатъ. Тѣ носятъ съ себе си новия животъ, новия стремежъ, носятъ съ себе си непристориената любовъ и обичъ, духътъ на смирение и помирение.*

Слѣдователно и съврѣменнитѣ народи трѣбва да станатъ като дѣцата т. е., да се примирятъ съ новитѣ наредби, които природата е внесла. Тѣ не съзиратъ още тия наредби. Само високо развититѣ и чувствителни души могатъ да схващатъ това ново, което влиза въ живота, тѣй както ранобуднитѣ пойни птички и нѣжнитѣ цвѣтенца схващатъ приближаването на пролѣтътъ, едниѣ съ своитѣ мелодични пѣсни съ които посрѣщатъ изгрѣва на слънцето и изпращатъ неговия залѣзъ, а другитѣ — съ своето израстване и цвѣтене. Прочее, новото

врѣме ни налага, по необходимостъ да измѣнимъ своитѣ стари възгледи, да се съобразимъ съ новото и да започнемъ да прилагаме новитѣ методи, които животътъ изисква. Едно сравнение ще поясни мисълта ни: когато богатиятъ осиромашее, трѣба да започне да работи; когато младиятъ се лиши отъ удоволствия, трѣбва да започне да се учи; когато болниятъ оздравѣе, трѣба да напусне болницата; когато затворникътъ излежи наказанието си, трѣбва да излѣзе отъ затвора и да не мисли за неговитѣ условия, които го чакатъ: затворниците и външнитѣ условия сж диаметрално противоположни. Съвременнитѣ народи сж вече освободени отъ затвора, но още не знаятъ и не могатъ да се приспособятъ на външнитѣ условия като мислятъ, че набралата се вода, когато се пусне и разлѣе, причинява само пакости — не, тя и ползува окръжаващитѣ растения. Проблемата е, слѣдователно, не дали да поддържа-ме нашитѣ затвори и да ги реформираме, а да прѣустроимъ външния животъ, защото затворитѣ се създаватъ отъ неуредбата на тоя животъ. Всички обществени системи трѣбва да бждатъ само спомагала, упжтвания за човѣчеството, а не затвори, понеже послѣднитѣ не разрѣшаватъ никакви задачи: тѣ сж само врѣменни ограничения, въ които енергиитѣ се разрастватъ, а ако тия енергии не се използватъ, формитѣ се разрушаватъ. И виждаме тогава, защо хората остаряватъ и умиратъ. Това се отнася не само за човѣка, а за всички същества: тѣ минаватъ прѣзъ сжщия процесъ и учатъ тоя великъ законъ, че трѣбва да се приспособятъ къмъ новитѣ условия.

И на българитѣ е дадена сега една велика обществена задача за разрѣшение. И тѣ трѣбва да я разрѣшатъ по всичкитѣ правила на живата математика и геометрия. Могатъ ли съвременнитѣ тѣхни математици да имъ разправятъ, какви сж тия правила? Могатъ ли тѣхнитѣ свещеници, като свѣтятъ вода, да разрѣшатъ сжщата задача, или архитектитѣ и инженеритѣ—като строятъ сградитѣ имъ? Трѣбва на всичкитѣ тѣхни водачи да даде Господъ правилно разумѣние . . .

Ако това стане, и българитѣ ще стигнатъ въ своето развитие, оная стадия, въ която ще бждатъ годни за прѣдтечи на новата раса. *Защото знае се, че черната раса е развила само низшиятъ чувства, жълтата—само органическата сила на човѣка, а бѣлата—неговата умствена сила. Расата, обаче, която иде, ще развива неговитѣ духовни сили, за да може той да бжде господарь на тия сили и да ги използва не за зло а за добро.* Слѣдователно, бѣлата раса ще стане майка на шестата раса, която ще бжде носителка на всички ония, въз-

вишени идеи, за които всички поети, философи, учени и про-
роци сж говорили въ миналото. Българитѣ могатъ да се при-
готвятъ за идването на шестата раса.

Наистина, черепътъ на българина е много дебелъ, черния
му дробъ има особено устройство и за това той е много упо-
ритъ и много злопаменъ, поради което всѣкога си е създа-
валъ нещастия. Изисква се врѣме докато тази глава произтѣче
и черния дробъ да вземе такъва форма, която да бжде по-
податлива за правилното развитие. Вслѣдствие сегашното ус-
тройство на българина, неговитѣ чувства мжчно се възпита-
ватъ и той е подложенъ на редъ мжчения. *Българинътъ отъ
поука не взема, а само отъ опитностъ!* Затуй, откогато той
се е заселилъ на Балканитѣ, това мѣсто е най-разбърканото.
Той не взема поука и отъ страданията на другитѣ народи. Ев-
рейскитѣ народъ прѣслѣдваше и избиваше своитѣ избраници
и пророци, но не хароса. Латинската раса създаде инквизицията
— и тя не постигна цѣльта си. Само културнитѣ народи отъ
англо-саксонската и тевтонската раси сж сравнително по-сво-
бодолюбиви и затова иматъ по-силна вътрѣшна връзка. Тамъ
се схваща, че народитѣ, които искатъ да иматъ бждеще, трѣбва
да се въодушевяватъ отъ най-възвишени идеали, но не от-
влѣчени, а такива, които изразяватъ вътрѣшната връзка между
материалното и духовното, като подчиняватъ материалнитѣ ус-
ловия на духовнитѣ. Българитѣ, обаче, още сж далечъ да
схванатъ това положение и още се опитватъ да спѣватъ об-
щественитѣ различия. *Още въ старото българско царство тѣ
изгониха богомилитѣ, но за това останаха петъ вѣка подъ
робство.* Богомилитѣ занесоха своята култура на западъ, и на-
родитѣ, които ги разбраха, приложиха на практика социалнитѣ
имѣ идеи. А сега, ако българитѣ разбератъ своето минало, не
ще направятъ сжщитѣ грѣшки и ще иматъ по-добри резултати
въ обществения си животъ. Повторенията на грѣшкитѣ не но-
сятъ никаква поука, а само глупости и разочарования. Ние
виждаме, че между всичкитѣ обществени дейци има допирни
точки, идеитѣ имъ не се различаватъ сжществено, а слѣдова-
телно, могатъ да намѣрятъ единъ общъ модусъ, въ който идеи-
тѣ имъ да се сходятъ и хармонизиратъ за общото благо на
всички и човѣчеството. Трѣбва да се разбере, че всѣки, който
има зрѣние, може да възприеме свѣтлината, но не всѣки раз-
бира смисъла и ползата отъ свѣтлината; всѣки, който има
уши, може да схване и разбира музиката и говора, но не всѣки
може да схване дълбокия смисълъ на живота, говоримото слово;
всѣки, който има сърдце, може да чувствува любовта и обичта

въ себе си, но не всѣки може да разбере нейния вжтрѣшенъ стремежъ и великото благо, което тя носи въ обаятията си за ония души, които сж готови да приложатъ нейната жива сила. *Вслѣдствие на това, малко има въ свѣта, които живѣятъ въ пълната смисълъ на думата.* Едни живѣятъ и страдатъ, други живѣятъ и вегетиратъ, трети живѣятъ и умиратъ, а четвърти живѣятъ и възкръсватъ. Слѣдователно, когато дойде туй четвъртото състояние въ съзнанието на обществото, тогава ние ще бждемъ на границитѣ на новата епоха, която носи истинска свобода на цѣлото човѣчество. А тя вече хлопа на всѣки умъ, на всѣко сърдце и на всѣка душа. Който може да мисли, да чувствува и да се стреми, ще разбере.

VI.

Умътъ, сърдцето и волята.

Влиянието имъ върху живота — форма, съдържание и смисълъ на живота.

Ние можемъ да характеризираме тия три принципи на човѣшкия животъ като три велики сили, които работятъ за неговото съграждане. Сами по себе си тѣ сж невидими и не можемъ да ги конкретизираме и изпитае като материални сили, но тѣ се изразяватъ въ тритѣ главни системи на човѣшкия организъмъ, отъ които можемъ да сждимъ за тѣхната проява и дѣйностъ. Принципътъ на ума, или силата на умствения животъ се обуславя отъ мозъчната нервна система, въ която главната роль играятъ мозъкътъ, нервната система и чувствата на човѣка. Принципътъ на сърцето или силата на чувствителността е свързана съ неговата дихателна, кръвообръщателна и храносмилателна системи, въ която главната роль играятъ дробоветѣ, стомахътъ и кръвоноснитѣ сждове, носители на чувствителността у човѣка. Волята на човѣка, която е обусловена отъ най-висшата му способностъ — разума, е сила, която се проявява чрѣзъ тѣй нарѣчената двигателна система. Главната роль въ нея играятъ мускулитѣ, лигаментитѣ и краищницитѣ. Човѣкъ е разуменъ само тогава, когато знае, какъ да употребява разнитѣ членове на тѣлото си. Въ тѣхъ трѣбва да има хармонична проява. Когато единъ организъмъ дѣйствува по тоя начинъ, ние казваме, че една висша разумна сила се проявява чрѣзъ единъ целесъобразенъ законъ вжтрѣ въ самата природа. Законосъобразността и цѣлесъобразността се проявяватъ само въ дадения случай: тя дѣйствува само въ настоящето. Напримѣръ: цѣлесъобразно е човѣкъ да се храни, понеже храната уталожва глада му и го избавя отъ страданията, на които е изложенъ безъ нея. Но само подходящата храна уталожва глада. Тя трѣбва да има тѣсна връзка съ самия организъмъ. И всѣкога, когато се взема една храна, която не е законосъобразна и целесъобразна, тя следъ като задоволи гладния, произвежда болеститѣ. При такива случаи ученитѣ хора казватъ, че законътъ въ природата не дѣйствува правилно. Мисълта, като разумна сила въ природата, е свързана съ всички живи сжщества, които се стремятъ да намѣрятъ подходяща за себе си храна, което значи, да намѣрятъ условията при които могатъ да живѣятъ и да запазятъ това състояние

за по-дълго време. И слѣдователно, въ всички органически същества забелязваме способността да наблюдаватъ и изслѣдватъ всичко — тѣ сж първитѣ пионери на науката. За доказателство на това всѣки може да направи единъ малкъ опитъ: ако поставите една вѣдица въ нѣкоя бистра течеща вода и ако нѣкой отъ жителитѣ на тая вода напр., рибата, се хване еднажъ-дважъ на вѣдицата и се освободи отъ нея, запомня формата ѝ, почва да я заобикаля и никога вече не се залавя на нея. Правени сж и други опити: турятъ се охлюви на една градина и послѣдната се загражда съ електрическа жица, пуца се слабъ токъ по тази жица и всѣки охлювъ, който е миналъ прѣзъ този токъ, ако го е опарилъ, втори пжтъ не приближава до жицата. Ония, които не сж се занимавали съ тия тѣнки наблюдения въ природата, считатъ, че низшитѣ същества не притежаватъ никаква интелигентностъ, никаква разумностъ, но истината е, че тия същества по своята схватливостъ и изобретателностъ далечъ сж надминали човѣка. Другъ примеръ: морската звезда, ако ѝ откъснете единъ кракъ, знае какъ да го създаде, а човѣкътъ, ако откъснете крака му, не знае какъ да го създаде. Ще каже нѣкой, че това прави природата. Ако е така, то защо тя не създаде и откъснатия кракъ на човѣка? Слѣдов., морската звезда има нѣкаква специалностъ, каквато човѣкъ не знае. Когато нѣкой виртуозъ изпълнява едно музикално творение, то кой въ същностъ го изпълнява: природата или човѣкътъ? Разбира се, човѣкътъ. Той се отличава въ дадения случай, като индивидъ: не всѣки може да изпълнява като него, това изпълнение е негова специалностъ. А тази негова специалностъ не е израстнала въ единъ день, или въ единъ мѣсець, или даже една година — тя се дължи на усилията на редъ поколения отъ индивиди, които сж работили въ това направление, но единъ отъ тѣхъ достигналъ да изрази тая специалностъ въ единъ разуменъ актъ и ние казваме, че природата работи въ него.

Въ свѣта всѣко същество оказва извѣстно влияние и полага известно усилие, за да прояви по-ползотворно силитѣ, вложени въ неговото естество. Тия усилия не могатъ въ единъ день да станатъ извѣстни на окръжаващитѣ по-високостоещи същества, а се изискватъ дълги столѣтия на усиlena дейностъ, за да се прояви разумниятъ стремежъ, който е вложенъ отъ самото начало и действува въ дадения моментъ. Следователно, по сжщия законъ на аналогията ние сждимъ, че отъ устройството на човѣшкия мозъкъ, отъ наслояването на клѣткитѣ му, отъ разпредѣлението на тѣхнитѣ функции, отъ продължението

на нервната система, която се простира по цялото тяло, — ние сждимъ за усилията на тази индивидуална разумна вътрешна сила, която е работила съ хиляди години въ едно и сжщо направление, за да произведе този органъ една отъ най-главнитъ потребности за проявяването на човѣшката мисль, за създаването на сегашнитъ общества и на сегашната култура въ всичкитъ нейни висши и низши прояви. Тамъ, гдѣто мозъкътъ е развитъ, т. е. върви по възходяща степенъ на своето развитие, проявява се висшата култура на човѣка, а тамъ, гдѣто върви по низходяща степенъ на развитието си, образуватъ се тѣй нареченитъ низши култури. И тѣй, едната, възходящата степенъ на това природно развитие ние кръщаваме съ думата добро, а другата, нисходящата степенъ на развитието ние наричаме зло. Или пъкъ ние можемъ да си послужимъ съ едно сравнение: ако дадемъ на нѣкой възрастенъ и разуменъ човѣкъ, който е изучилъ отлично нѣкое изкуство, като напр., художникъ, скулпторъ и пр., известни материали, той ще създаде хубави произведения, но ако дадемъ сжщитъ тия материали на нѣкое дѣте, което никога не е учило това изкуство, то ще направи голѣми пакости съ тѣхъ. Слѣдователно, ония хора, които вървятъ по възходящата степенъ на развитие, наричаме разумни и благородни, а ония, които вървятъ по низходящата степенъ на развитие, наричаме некултурни и тѣ често правятъ зло, но не отъ желание, а за да се учатъ — тѣ правятъ опити, ощетяватъ окръжаващитъ ги и ние ги наричаме вредни за обществото.

Видимитъ аномалии, които сжществуватъ въ природата, произтичатъ отъ ония факти, които ни показватъ нарушението на разумнитъ закони въ свѣта. Тия закони именно обусловватъ живота въ единъ или другъ смисль. И тѣй, когато разумнитъ принципи въ природата вървятъ по низходящата степенъ на своето развитие, образуватъ всички низши форми и низши организми, които съставляватъ основата, отъ гдѣто започва възходящата, висшата култура на човѣка. Сжщото това потвърждава както религията, така и съврѣменната официална наука, а именно, низшитъ сили, между които е сжществувала съ хиляди вѣкове ужасна борба за прѣдимство. Морета, океани, планини, вулкани и пр. — всичко се дължи на тѣхъ. И слѣдъ като тази вътрешна борба е достигнала до своя краенъ предѣлъ, явили сж се по-висшитъ форми, една отъ които е и човѣшката. Еволюцията на формитъ взема друго направление, макаръ тази борба още да не е стихнала — тя, въ сравнение съ миналото, съ хиляди пѣти се е намалила. А когато и туй

зисше развитие достигне до крайнитѣ предѣли, които трѣба да обхване въ себе си, ние ще имаме тогава една нова култура, която ще почива върху съвсемъ нови основи и съвсемъ други закони отъ тия, които сега управляватъ свѣта.

За сега, цѣлата дѹховна дѣйность на човѣка е съсредоточена на земята въ клѣткитѣ, които образуватъ мозъка. И слѣдователно, полезно е да се изучава тѣхното развитие и тѣхната хигиена. Ние ще си послужимъ съ единъ простъ опитъ: ако вземемъ за примѣръ тѣй нареченитѣ пирамидални клѣтчици, които образуватъ най-горното наслояване на мозъка, ще забелѣжимъ, че тѣ сж свързани, като скачени, съ своитѣ крайнини. Когато човѣкъ е нормаленъ, тия скачвания на клѣтчицитѣ сж хармонични и чрѣзъ тѣхнитѣ крайнини се предава мозъчната енергия, която служи за проводникъ на мисълта. Тогава ние казваме, че човѣкъ правилно мисли и чувствува, т. е. правилно се проявяватъ и мисълта и чувствованията на човѣка.

Нека направимъ сега едно малко отклонение: ако изучимъ мозъка като едно цѣло, ще видимъ, че прѣдната му частъ служи за проявяване на чистата мислителна сила, заднята му частъ — за проявление на човѣшкитѣ низши наклонности, горнята му частъ — за проявление на човѣшката моралность, а страничнитѣ области служатъ на волевитѣ проявления. Значи, когато всичкитѣ тия пирамидални клетки сж хармонично свързани и действуватъ хармонично, то умътъ, чувствата и волята дѣйствуватъ хармонично. Но при умора или усилена дѣйность, нехигиенична храна или нередовенъ животъ, който често става причина за натрупване на тѣй наречената млѣчна киселина, която, отъ своя страна, започва да парализира и да осакатява дѣйността на тия клѣтки, забелязва се да се свиватъ крайнитѣ имъ и да се образуватъ междини. Въ такъво състояние на човѣка често му се спи, усѣща неохота за работа, има неразположение на духа, енервира се и други такива отдѣлни аномални проявления.

Онзи, който не е запознатъ съ дълбокитѣ причини на живота, не знае и дѣйността на човѣшкия духъ. Последниятъ работи съ опредѣлени математически таблици, които сж създадени преди самата течность и образуватъ тѣй наречената божествена и неизмѣнна математика, възъ основа на която е съградена сегашната козмична вселена — вселена, на която всички дѣйствия сж строго и разумно опредѣлени. И нѣкой пжтъ намъ се струва, че дѣйствията на природата сж неразумни. Това се дължи на натрупването на млѣчната и пи-

кочна киселини, които осакатяватъ пирамидалнитѣ клѣтчици на мозъка, та когато трѣбва да наблюдаваме, ние спимъ; когато трѣбва да дѣйствуваме, ние се енервираме, а когато трѣбва да работимъ, ние намираме, че животътъ е безсмисленъ. Въ такъвъ случай ние се намираме въ положението на онзи знаменитъ американски проповѣдникъ, чийто стомахъ се развалилъ, но той не обърналъ на това внимание. Когато, обаче, стомахътъ съ развалата си създавъ въ тѣлото му млѣчната и пикочна киселини и ги препратилъ въ мозъка, обременилъ го и тѣй почналъ да мисли, че всичкитѣ негови слушатели сж демони, излѣзли изъ пѣкъла, които нищо не разбиратъ. Тогава започналъ да сипе върху тѣхъ огънь и жупелъ, защото не разбирали какъ да живѣятъ. Но благочестивитѣ му слушатели изпратили своя проповѣдникъ въ една клиника, гдѣто му промили стомаха съ топла вода, подържали го нѣколко мѣсеци на правилна диета и хигиена, премахнала се млѣчната и пикочната киселини отъ организма му, освѣжилъ се мозъкътъ на тоя виденъ проповѣдникъ и той се върналъ на амвона съ новъ възкрѣсналъ духъ, като почналъ да мисли, че Царството Божие е слѣзло на земята, и да вижда въ лицето на слушателитѣ си свои братя и сестри, а не демони. Религиознитѣ хора ще изяснятъ туй проявление като кажатъ, че нѣкой демонъ го е обсебилъ, медикитѣ ще кажатъ, че мозъкътъ на тоя проповѣдникъ е анормаленъ, а простата причина седи въ това: не е спазилъ ония елементарни правила на живота за храната, допусналъ отровитѣ на млѣчната и пикочна киселини въ организма си и тѣ сж разстроили основитѣ на неговото мислене, чувствуване и действие. И съвременнитѣ „културни“ хора спорятъ отъ една и друга страна и искатъ да се докаже, има ли Богъ или нѣма. А въпросътъ е ясенъ: когато животътъ се развива споредъ ония математически закони на човѣшкия духъ, които сж положени преди самата вѣчностъ, като всѣка мисль и всѣко чувство сж разумни и произвеждатъ известно благо за самия човѣкъ и неговитѣ ближни, то отъ само себе си се разбира, че има Господъ. Но когато тия закони сж нарушени и мозъкътъ на човѣка е обремененъ съ млѣчна и пикочна киселини, вследствие на което животътъ се изразява въ зло за самия човѣкъ и за окръжаващитѣ го, тогава кажатъ, че нѣма Господъ, сждитѣ се явяватъ на неговото мѣсто. Ако ли има Господъ, нѣма нужда отъ никакви сждии. Слѣдователно, отъ това становище, ние считаме, че всички анормални проявления — лъжата, кражбата, убийството, завистъта, умразата и т. н. — се дължатъ на неразумното

натрупване на тия излишни киселини у човѣка. И затова практичниятъ българинъ казва: „много киселъ станалъ“ или „вкисналъ се“. Прочее, правилниятъ животъ ще започне, когато избавимъ хората отъ тѣхното вкисване. Въ туй направление, за да може пирамидалнитѣ клѣтки на мозѣка да бждатъ разположени правилно и мислитѣ и чувствата да се проявяватъ сжщо правилно, ние всѣкога трѣба да се вдѣхновяваме отъ всички благородни пориви и стремежи въ живота, да се хранимъ скромно и храната ни да бжде най-полезната въ всѣки случай. Когато казанитѣ пирамидални клѣтки, както и клѣткитѣ на цѣлия мозѣкъ, сж нормални и дѣйствуватъ правилно, то главата и лицето ни добиватъ най-правилна форма, крайнитѣ ни добиватъ външна симетричностъ, дробоветѣ и стомахътъ ни дѣйствуватъ добре, човѣкъ се намира въ прѣкрасно състояние на духа, жизнерадостенъ и готовъ да се пожертвува за другитѣ. Защото само добриятъ и разумниятъ човѣкъ въ пѣленъ смисълъ може да се самопожертвува, а неразумния окръжаващитѣ сили го жертвуватъ. Тѣй става сега съ хората на земята: окръжаващата природа жертвува хората т. е. отнема живота имъ. Никоя научна теория до сега не е дала нѣкакъвъ модусъ или едно правилно разрешение на въпроса за избавление отъ това зло. Хората отъ хиляди години страдатъ и умиратъ, развиватъ се въ тѣхъ най-ужасни болести, приключения и измѣчвания, но и до сега ние не можемъ да си дадемъ отчетъ за сжщинскитѣ причини, а просто се залѣгваме само съ думитѣ: „тѣй искалъ Господъ“, както казватъ проститѣ хора, или „тѣй създалъ Господъ свѣта“, както казватъ ученитѣ и религиознитѣ хора, или „това е необходимо зло въ природата“, както увѣряватъ рационалиститѣ, а материалиститѣ твърдятъ: „това е просто една илюзия“. Да „илюзия“, но доста осезателна, отъ която всички плачатъ. Така нашето положение се уподобява на онова на единъ проповѣдникъ, който подѣржалъ, че нѣма никаква нужда отъ пари, че тѣ сж една „илюзия“. Единъ отъ неговитѣ слушатели обаче го обралъ и проповѣдникътъ почналъ да се оплаква, че му взели паритѣ. А слушательтъ, който го обралъ, просто му казалъ: „защо се оплаквате, вие сте освободенъ отъ излишното въ живота“ . . Споредъ насъ, паритѣ сж потрѣбни, само за да се движи колелото на живота, да създадатъ работа на всички хора, служатъ като срѣдство за обмѣна на тѣхнитѣ енергии, за една съобщителна връзка между тѣхъ, като единъ стимулъ за труда и работа. Но щомъ тия пари прекжснатъ своята циркуляция въ тоя смисълъ и се обърнатъ на орждия за прѣстж-

пления, за създаване на нещастия, за изнудване съвестта на ближните, за измъчване на слабите, тогава ние казваме: паритъ сж непотрѣбни въ този смисълъ. Следователно, ние трѣбва да се повърнемъ въ своя душевенъ миръ, да изучимъ разумното въ себе си, не чрѣзъ метода на отричането, а чрѣзъ оня на допусщането, не чрѣзъ метода на разрушението, а — на съграждането, не чрѣзъ метода на умразата и злобата, а — на обичьта и благородството, т. е. чрѣзъ всички методи на добродѣтелитѣ, които сж скрити въ човѣшкия духъ. Когато ние почнемъ разумно да изучаваме живата природа и да виждаме въ всѣко живо същество една жива, съзнателна душа, ние ще бждемъ близо до разрешението на тази велика задача на живота, т. е. ще знаемъ, какъ да употребяваме своя умъ, своето сърдце и своята воля: умътъ — при разглеждане условията на самия животъ, сърдцето — когато изучаваме съдържанието на тоя животъ, и волята — разумния смисълъ на живота. Трѣба да знаемъ, че всѣка форма е потрѣбна, за да се изрази чрѣзъ нея едно съдържание, а всѣко съдържание е необходимо, за да се изрази вътрешния смисълъ на самия животъ. Следователно, формата, съдържанието и смисъла ние ги свързваме: формата съ ума, съдържанието съ сърдцето, а смисъла съ човѣшката воля. Когато правилно мислимъ, това значи, че имаме всички подходящи и красиви форми, въ които можемъ да вложимъ божественото съдържание на живота, а щомъ имаме това съдържание, сърдцето ще почне правилно да се проявява, и пирамидалнитѣ клѣтки ще работятъ въ унисонъ. А щомъ имаме съдържанието, ще имаме и вътрешната сила, която ще даде смисъла на живота, въ който смисълъ може да се прояви човѣшката воля, защото само когато разумно дѣйствуваме съ волята си, ние живѣемъ смисленъ животъ. Следователно: правилно мислене, правилно чувствуване и правилно дѣйствуване сж необходими за ума, сърдцето и волята.

VII.

Повече свѣтлина!

Свѣтлината—това е творчески актъ на великата природа. Тя разграничава битието отъ небитието, временното отъ вѣчното; реалното отъ прѣхождното. Свѣтлината—това е първиятъ актъ на пробуждане въ живота на природата. А подъ думата „пробуждане“ ние разбираме: минаването отъ безграничното състояние на природата къмъ ограниченото състояние, отъ свѣрхсъзнанието къмъ-подсъзнанието.

Това сж думи мжчни за разбиране отъ нѣкои, въ тѣхната вътрешна сжщина. Ако поискате мнението на съврѣменитѣ физици въвху свѣтлината. тѣ ще ви я опредѣлятъ като редъ вълнения, въ които влизатъ седемъ цвѣтове—отъ червения до виолетовия и ще ви изчислятъ, че четвъртия цвѣтъ се състои отъ 428 билиона трептения, а виолетовиятъ—до 739 билиона. Туй е границата или областта на свѣтлината, въ която тукъ, въ физическия свѣтъ, тя може да се прояви. Това е тѣй по отношение на физическия свѣтъ. Но какво отношение има свѣтлината къмъ човѣшкия умъ? Отъ съврѣменнитѣ наблюдения и опити се показва, че никаква умствена дѣйност не може да се извърши, никаква органическа проява не може да стане, безъ присжтствието на свѣтлина. И ние ще направиме едно общо твърдение, че степенъта на развитието на всички сжщества зависи отъ качеството и количеството на свѣтлината, която присжтствува въ даденъ моментъ. Туй разграничение можемъ да го отнесемъ и до самия човѣкъ: всички хора се различаватъ по степенъта на свѣтлината, която тѣ се явяватъ способни да възприематъ и произвеждатъ. Можемъ да твърдимъ и друго: че и самиятъ характеръ, самата духовна проява на човѣка зависи отъ качеството и количеството на тази свѣтлина.

Че това е тѣй, ние можемъ да го докажемъ съ най-силни аргументи. Но понеже тѣ спадатъ къмъ най-висшата, трансценденталната математика, съ която малцина сж запознати, ще си послужимъ съ единъ отъ най-слабитѣ аргументи, за да бждемъ разбрани. Запримѣръ: *Тамъ гдѣто присжтствува червената свѣтлина въ своето най-низко проявление, всички ония сжщества, които по единъ или другъ начинъ сж складирали тази свѣтлина въ своята кръвъ, въ своя организъмъ; сж извънмѣрно активни и груби.* Туй е вѣрно и за самия човѣкъ: когато той извънмѣрно се възбуди, и изказва своето негоду-

вание, гнѣвъ и възмущение, всѣкога тоя цвѣтъ се появява на лицето му. И ако попита нѣкой, защо тоя човѣкъ се намира въ това състояние, ще му отговоримъ: защото той е приелъ малко свѣтлина! Гнѣвътъ или негодуванието въ даденъ моментъ, тъй както ние го схващаме, подразбира една вътрешна нужда, отсъствие на нѣщо, за което ние се боримъ да го добиемъ. А кой се бори въ свѣта? — гладниятъ. Кой се стреми да забогатѣе? — бедниятъ. Кой търси знанието? — невѣжиятъ. Кой иска силата? — безсилниятъ. Кой жадува за славата? — безславниятъ. Кой търси живота? — мъртвиятъ. Ние употребяваме тия думи въ широкъ смисълъ; думата „мъртавъ“ употребяваме въ смисълъ аномаленъ покой, който всѣко сжщество иска да измѣни. Смъртъта, това е по възможностъ най-малката величина на живота. Слѣдователно, като казваме *повече свѣтлина*, ние подразбираме условията, при които можемъ да измѣнимъ сегашниятъ си неестественъ животъ.

Всички съврѣменни хора, общества и народи страдатъ отъ липсата на свѣтлина. Тя сжществува изобилно въ външния свѣтъ, но не остава вътре въ насъ. Вследствие на това се зараждатъ всичкитѣ отрицателни чувства, които сега спъватъ развитието на човѣчеството и разяждатъ неговия организъмъ, пречатъ на неговия умъ и покварятъ сърдцето му. Ако се съмнявате въ това, поставете който и да е индивидъ въ нѣкое нехигиенично жилище, кждето има много малко свѣтлина, и ще забелѣжите въ продължение на нѣколко години всичката разлика, която може да се появи въ дезорганизирането на индивида, въ упадъка на неговитѣ умствени способности и неговия моралъ.

Свѣтлината въ природата е най-великия дѣецъ въ нейната творческа работа. Може нѣкои да ни възразятъ, че растенията не растятъ денемъ, а повече нощно врѣме. Ние признаваме тоя фактъ, но той означава, че свѣтлината, набрана отъ растенията презъ деня, се преработва отъ тѣхъ, трансформира се въ тѣхъ вечерно време. За едно просто разяснение, нека вземемъ растежа на любеницитѣ и пжпешитѣ: всѣки може да направи единъ малъкъ опитъ, като посади нѣколко семки, ще забелѣжи, че ластуната ще израстне нѣкой пжтъ нощно време до една педя, денемъ растенето ѝ е много слабо. Ако условията на вечерята се измѣнятъ рѣзко отъ топло къмъ студено, тоя процесъ спира. А що представлява студътъ самъ по себе си? Споредъ нашето схващане, студътъ — това е малко количество свѣтлина. А тамъ, кждето има малко свѣтлина, и топлината е малко, защото топлината не е нищо друго, освенъ

първото проявление на свѣтлината като движение, което усѣщаме съ пипане, тъй като съ нашето зрение не можемъ да схванемъ топлината, като проявление на свѣтлината.

Сега, ще направимъ още и друго твърдение: че всички велики идеи, възвишени чувства и дѣла, се проявяватъ при най-изобилна свѣтлина, не външна, но вътрешна. Че това е така, вижда се отъ обстоятелството, че най-възвишенитѣ индивиди въ човѣчеството, които сж добили туй велико свое развитие, наричаме *свѣтци*, което значи, че тѣ свѣтятъ, станали сж хора на свѣтлината. Слѣдователно, когато всички хора добиятъ това състояние—да бждатъ свѣтящи—когато самитѣ общества и народи придобиятъ тия способности, само тогава ние ще имаме една възвишена култура. Отъ това гледище, всички предмети на земята, всички растения, животни и форми на хората, не сж нищо друго, освенъ свѣтлина, измѣнена въ своитѣ най-разнообразни прояви. Съ една речъ, всичко е свѣтлина. Отъ всичко туй слѣдва, че свѣтлината, за която говоримъ, не е мъртва, не се състои само отъ трептения, както мислятъ физицитѣ, но тя съдържа нѣщо по-вече. Отъ чисто физическо гледище, ние опредѣляме човѣка по неговитѣ външни прояви—по формата и движенията му. Но за да се раздвижи той, трѣбва да се е проявило у него нѣкое чувствуване, а за да се прояви то, трѣбва да се е пробудила у него нѣкоя мисълъ, а за да се появи мисълъта, дошла е нѣкоя малка свѣтлинка. И тъй, когато ние проучаваме битието, проучаваме въ сжщностъ оня великъ принципъ на живота, който е произвелъ свѣтлината, а свѣтлината сама по себе си е произвела всички последващи жизи форми въ природата. И когато ние говоримъ, че трѣбва да бждемъ носители на новитѣ идеи, на всичко онова, което е възвишено и благородно, което служи за напредването на дома въ неговата приготвителна работа; на обществото — въ неговата организационна работа; на народа — въ неговата растеща дейностъ и на човѣчеството — въ неговата еволюция изпълнение на неговитѣ най-висши идеали—да цвѣне и завърже доброто въ свѣта, да се прояви висшия животъ, да се зароди висшата мисълъ, да се явятъ висшитѣ характери въ свѣта, да се яви любовта въ свѣрх-съзнанието на човѣка, въ своитѣ безгранични прояви, да се подкрепи тази любовъ съ Божествената мъдростъ, да се озари пжтя на човѣшката душа съ сиянието, което изтича отъ истината, да се размѣрятъ границитѣ на тоя стремежъ съ мѣрка на висшата божествена правда, да се тури вѣчното основание на добродетельта, върху която всичко трѣбва да

се сгради—ние подразбираме, че трябва да се отворят голѣми и широки прозорци на човѣшкото знание, а не срѣдновѣковни мазгали. Но не само това, а и цѣлиятъ покривъ на бждащето човѣшко жилище трѣбва да бжде направено отъ прозрачна материя, отъ най-финно стѣкло, презъ което да преминава свѣтлината. Изразяваме се символично, но подразбираме, че човѣшката глава—черепътъ—трѣбва да бжде тѣй пластична, мозъкътъ тѣй възприемчивъ, сърдцето тѣй чувствително и волята тѣй дѣятелна, та да бждатъ винаги отзивчиви на всичко, което е възвишено и благородно въ живота. Най-хубавитѣ фотографски апарати сж ония, на които пластинкитѣ сж най-чувствителни къмъ свѣтлината. Учени хора даже сж сполучили сега да направятъ такива пластинки, които да схващатъ и свѣтлината, която изтича отъ човѣшкия мозъкъ, колкото малка и да е тя.

Хората трѣбва да бждатъ идейни, а идейни ние наричаме само хората на свѣтлината, съ които можемъ да се разбираме. Както свѣтлината прониква цѣлото пространство и не се спира предъ никакви прегради, така и нашитѣ мисли, нашитѣ идеи и нашитѣ чувствувания, които сж родени отъ свѣтлината, трѣбва да иматъ качествата на тоя принципъ — на своя прародителъ. Различаването на единъ човѣкъ отъ другъ става най-добре по правилата на свѣтлината. По какво се отличава културниятъ човѣкъ? — по своята свѣтлина. По какво се отличава учениятъ? — Пакъ по свѣтлината на неговото знание. По какво се отличава философътъ? — по свѣтлината на неговия разумъ, която му разкрива дълбокия смисълъ на битието. По какво се отличава поета? — По силата на неговата божествена интуиция. По какво се отличава духовниятъ и свѣтиятъ човѣкъ? — По силата на свѣтлината, която прониква въ неговия животъ и му дава възможность да изслѣдва битието на всички сжщества и да сподѣля тѣхнитѣ радости и скърби, колкото малки и да сж тѣ. По какво трѣбва, най-сетне, да се отличава държавникътъ и политическиятъ дѣецъ? — По свѣтлината, която трѣбва да прониква въ него, за да бжде прозорливъ и да вижда отъ далечъ направлението, въ което насочва колата на своя народъ, да види дали тоя пѣтъ е изходенъ или не и кжде трѣбва да се поправи, дали всички негови мостове сж си на мѣстото и дали всички спирни станции сж запазени съ достатъчно количество храна за пѣтниците. Само така трѣбва да разглежда въпроситѣ човѣкътъ на новитѣ врѣмена. Не трѣба да мязаме на Омара, който изгори александрийската библиотека. За него разказватъ, че като дошли под-

чиненитѣ и му съобщили за грамаднитѣ томове, събрани отъ хиляди вѣкове въ библиотеката, попитали го, какво да направятъ съ това богатство, а той отговорилъ: „ако тия книги съдържатъ туй, което пише въ корана, тѣ сж излишни, а ако не съдържатъ, то тѣ сж вредни, и следователно, и въ единия и въ другия случай тѣ не заслужаватъ да останатъ.“ Тогава заповѣдалъ да се отопляватъ банитѣ на Александрия съ тѣхъ. Когато и ние представяме на тия водители и учени такива богатства — особено на българскитѣ държавници и професори — тѣ иматъ слабостта да ни отговарятъ съ аргументитѣ на Омара т. е. че всѣко ново учение разяждало организма на нашия народъ и че новитѣ идеи и насоки не били съгласни съ традициитѣ на нашитѣ прадѣди. А могатъ ли нашитѣ държавници и официални учени да ни кажатъ, кои сж традициитѣ на нашитѣ прадѣди? Нека тѣ ни ги опишатъ специфично.

Едно сравнение ще уясни цѣнността на новитѣ идеи на прогреса. Когато кажемъ „диамантъ“, ние подразбираме единъ кристалъ съ три най-важни свойства: той има най-голѣма твърдостъ, въ него става най-голѣмо прѣчупване на свѣтлината и материята, която той съдържа въ себе си, се отличава съ най-голѣма чистота. А когато кажемъ „вода“ — въ най-слабото ѣ състояние — подразбираме една течностъ най-неустойчива: шишето, въ което би била наляна, щомъ се счупи, тя изтича. Не можете, слѣдователно да разчитате на никаква устойчивостъ, готови сте да я считате за прѣстѣпна, не виждате въ нея никакъвъ моралъ. И най-малкия наклонъ да ѣ дадете, тя веднага взема такава посока. Вѣрно е, че водата е най-слаба по своето сцепление, но е и най-необходима за живота. И хората на новитѣ идеи мязатъ не на диаманти, а на вода. На тѣхъ може да се хвърлятъ много укори, като и на водата, но трѣбва да се знае, че безъ тѣхъ въ свѣта нищо не може да стане, т. е. че тѣ сж необходими. Водата е опасна не въ естественото си състояние, а само когато туримъ срѣщу течението ѣ нѣкоя преграда, нѣкой бентъ и искаме да спремъ движението ѣ, което има голѣмъ наклонъ — Тогава тя става наистина много опасна за ония, които живѣятъ по-долу. Можемъ ли да издигнемъ тия бентове до небето, за да я спремъ? Разбира се, не може. Напротивъ, колкото по-високо вдигаме нашитѣ бентове, толкова по-силна става водата, за да трѣгне пакъ по стария пѣтъ, който природата ѣ е опредѣлила. Това сж, впрочемъ, само намеквания за разсъждение, безъ да имаме предъ видъ да се укорява който и да е. Ние не трѣбва да направимъ погрѣшка. която жителитѣ на гр. Джонстаунъ (Америка) напра-

виха въ края на миналия вѣкъ: тѣ имали надъ града си рѣка, която текла тихо и спокойно съ вѣкове, но въ ума на тия културни американци се зародила идеята да запушатъ тая рѣка надъ града и да образуватъ едно езеро, за да се разхождатъ съ лодки по него, а зимно време да се пързаятъ. Речено-казано и свършено; предприятието било извършено и нѣколко години подредъ жителитѣ на гр. Джонстаунъ се радвали на своята културна придобивка — езерото си. Обаче, при едно голѣмо наводнение високиятъ бентъ се съборилъ и цѣлиятъ градъ Джонстаунъ билъ наводненъ до третия етажъ на къщитѣ, като по-вече отъ 2000 души хора се издавили.

Какво трѣба да се прави тогава? — Александрийската библиотека — тая ценна придобивка на хиляди столѣтия — не трѣбва да се гори, а да се употреби за висши културни цели, и рѣката на Джонстаунъ не трѣбва да се подпушва, защото е надъ града, а да се остави да тече въ своето естествено корито, за да се използва рационално. По сѣщия начинъ и свѣтлината трѣбва да се прокара отъ естественото си състояние направо въ ума. И веднага ще се яви осияние и право мислене, което по единъ естественъ начинъ ще ни покаже отношенията и връзкитѣ на всички нѣща, които съществуватъ въ природата, и методитѣ на дѣйствие. Пътя на нашата мисълъ ще бжде освѣтленъ. Тази свѣтлина трѣба да се прокара въ нашето сърдце, за да произведе приятна топлинка, както, изобщо, слънчевитѣ лъчи въздѣйствуватъ на растенията. Така ще се зародятъ у насъ най-благороднитѣ чувства. Тази свѣтлина трѣбва да се прокара и въ нашата воля, за да произведе онази пластична сила, за която въ природата нѣма прегради. Още преди хиляди години е казано, че умниятъ и благородниятъ човѣкъ може всичко да направи, защото той работи съ законитѣ на свѣтлината. А тия закони включватъ въ себе си великата хармония на битието.

И тъй, ако ни попитате: „какво да правимъ?“ — ще ви отговоримъ категорично: решете искрено, да мислите ясно, да чувствувате благородно и да дѣйствувате безкористно. Като направите този опитъ, ще видите резултатитѣ. Ако бѣхте действували до сега така, резултатитѣ въ всичкитѣ отрасли на обществения и държавния животъ щѣха да бждатъ не като днешнитѣ. Вие действително сте вършили всичко по законитѣ на тъмнината, и затуй тия резултати сж такива, каквито ги виждаме.

Вземете примѣръ пакъ отъ природата: изложете кое и да е цвѣте на слънцето и веднага въ него ще се пробуди ис-

тинското знание — то ще знае какъ да цъвне, изложете и кое и да е плодно дърво на слънчевитѣ лъчи, и то не само ще се научи да цъвне и завърже, но ще знае и какъ да узрѣе и да приготви своята семка по най-правиленъ начинъ. Следователно, по сжщия законъ и ние, ако се изложимъ на божествената свѣтлина, ще се пробуди и у насъ заспалото отъ хиляди години знание. Свѣтлината не се търси, но се възприема. И когато човѣшката душа широко се отвори за нея, тя свободно влиза и прѣсъздава всичко по нови начини, неизвѣстни на съврѣменитѣ културни хора. Когато тая свѣтлина изпълни нашитѣ умове, проникне дълбоко въ нашитѣ сърдца и обладае всестранно нашата воля, ще се въдвори миръ всрѣдъ всички съсловия на народа — агнетата нѣма да блѣятъ жално, кокошкитѣ нѣма да крѣкатъ, прасетата нѣма да квичатъ, кучетата нѣма да лаятъ и да хапятъ — всички спорозе ще престанатъ, войнитѣ ще отживѣятъ врѣмето си и насилието ще остане като едно далечно възпоменание, видено на съне. Въ човѣшкия духъ ще се зародятъ тогава мисли велики, благородни, ще се явятъ характери самоотвержени, истински майки и бащи, чиято свѣтлина ще излѣкува всички болки.

И право е казалъ видния израилски пророкъ, че Богъ ще обърши всички сълзи отъ лицето на хората.

Не е ли дошло и за нашитѣ държавници времето да обършатъ сълзитѣ на своя народъ? . .

VIII.

Разумнитѣ сили въ живата природа.

Разумността, проявена въ устройството на организмитѣ — свещениятъ законъ.

Живата природа въ своята цѣлокупостъ е проявление на разумни сили отъ разни градации, които сили живѣятъ въ пълна хармония, общение и единение. Всичкитѣ тѣ иматъ една висша цель, която ние наричаме *Богъ* — т. е. безграничното, безначалното, въ което всичко се движи, сжществува и се развива. Животътъ въ сегашното си проявление тоже спада къмъ сжщата категория — разбира се, не земниятъ животъ, облѣченъ въ своитѣ земни желания и стремежи, а животътъ на духовниятъ човѣкъ, въ душата на когото блика нѣщо божествено и велико. Че у човѣка сжществува великото, за това говорятъ всички поети, философи и писатели. Тия поети и философи съзнаватъ, че задъ сегашното видимо се простира нѣщо разумно, закономерно, въ което всички дѣйствия сж точно измѣрени, безъ никакви изключения. Противоречията въ свѣта сжществуваатъ само за невежественитѣ хора. А качества на невежественитѣ хора сж: тѣхната ограниченостъ, жестокостъ и насилие. Тѣ не знаятъ, че не може да се изнасили водата, защото колкото и да я биете, да я наказвате и каквито мѣрки да приложите върху нея, тя всѣкога устоява, неизмѣняема по своята сжщина: като намѣри изходъ, тя всѣкога излиза. Значи, водата не се нуждае отъ измѣнение, а отъ употребление. Отъ вжжето не може да искате да бжде право, да не се криви, а може да искате само качества да бжде яко и гѣвкаво: това сж качества на вжжего; отъ скалата не може да искате да бжде мека и подвижна, а — да бжде устойчива. Слѣдователно, когато ние говоримъ за човѣшкия животъ, трѣба да го сравняваме съ водата: животътъ трѣбва да се употребява разумно, а не да се ограничава или да се измѣня неговото естество. Туй е, което ние разбираме въ висшата наука, *животъ*. Никоя отъ миналитѣ култури, колкото и да е била напръднала, не е била въ състояние да измѣни естеството на живота: последниятъ въ всички епохи се е проявявалъ все по единъ и сжщъ начинъ. Разликата е била само въ *степенята на разумността*.

Разумността, която влиза сега въ живота, го измѣня въ неговата добра насока, Онова философско схващане, че въ

живота има нѣщо лошо и зло, е едно криво схващане на самия животъ, едно неразбиране. То произтича отъ малкото свѣтлина, която иматъ хората, защото всѣко зло се върши само въ тъмнина. Туй, обаче, което е зло въ живота, то е примѣсъ отъвнѣ. Доказателство за това служи факта, че свирѣпитѣ животни обичатъ тъмнитѣ мѣста и бѣгатъ отъ свѣтлината. Животътъ изисква постепенно изчистване, филтриране, понеже въ своето развитие той не може да избѣгне примѣситѣ отъвнѣ, въ които губи своята прѣснота и яснота. Но както водата е едно необходимо условие за живота на земята, така и животътъ е едно необходимо условие за всички разумни същества; както водата можемъ да превърнемъ въ течено и парообразно състояние, така и тия разумни същества, по сѣщия законъ, могатъ да трансформиратъ живота отъ едно състояние въ друго. Слѣдователно, и съврѣменнитѣ общества, които желаятъ да иматъ единъ порядъченъ общественъ строй и разумно държавно управление, трѣбва да изучатъ законитѣ на тия разумни същества, които направляватъ всичко въ природата. Тѣй се обяснява и фактътъ, че още преди нѣколко хиляди години Мойсей, видниятъ държавникъ и законодатель на евреитѣ, е казалъ на своя народъ законъ: „да възлюбишъ Господа Бога твоего съ всичкото си сърдце“, а преди две хиляди години Христосъ е казалъ: „да възлюбишъ Господа Бога твоего съ всичкото си сърдце, съ всичкия си умъ, съ всичката си душа и съ всичката си сила.“

Разумността въ живата природа ясно се очертава навсѣкждѣ. Да вземемъ който и да е организъмъ, което и да е растение или животно, а най-после и човѣка. Като проучваме тѣхното устройство, ние забелѣзваме тая разумна проява и закономерность въ устройството и функциитѣ на живитѣ организми. Разбира се, за тая целъ се изисква отличенъ умъ, прозорливъ интелектъ, силни способности и наблюдения, за да се схванатъ тънкоститѣ на разумното, което се проявява въ природата. За примѣръ, вземете дихателната система на човѣка и нейното устройство: процеситѣ, които ставатъ въ нея иматъ за цѣль прѣчистването на човѣшката кръвъ; вземете храносмилателната система—стомаха съ неговото устройство и ще видите, че той изпълнява своята работа тѣй разумно, тѣй щателно и отлично, както и най-добриятъ химикъ не би могълъ да я извърши; вземете предъ видъ кръвообрѣщението на човѣка, съ неговата артериална и венозна система; вземете устройството на неговото око, на неговото ухо, устройството на неговия езикъ; най-после, вземете човѣшкия мозъкъ въ

неговата отлична организация, тъй идеална и практическа. Отъ всичко това човѣкъ всѣкога се замисля за онова, разумното, което седи скрито задъ проявеното, задъ видимото. Всички ония органи, центрове и сѣтива, несбходими за проявление на разумното, сж вложени въ човѣшкия мозъкъ, разпредѣлени и наредени по неговата поврѣхность, въ разнитѣ области, наречени отъ съвременната анатомия и физиология „лобове“, въ неговото дѣсно и лѣво полушарие, въ предната и задната частъ на мозъка, въ страничнитѣ му области и въ коронната частъ на главата. Всички тия области сж снабдени съ редъ жички, които излизатъ отъ центъра на мозъка и чрѣзъ които се предава двигателната и разумна сила на клѣткитѣ, които се занимаватъ съ функциитѣ на висшия разуменъ животъ на човѣка. Даже съ математическа точностъ можемъ да опредѣлимъ съ каква енергия е снабдена всѣка отъ тия области за своята врѣменна служба.

Отъ малкия размѣръ, въ който се проявява разумността, не трѣба да заключаваме, че тя не сжществува. Ако вземете една философска книга, произведение на най-отличния философъ на човѣчеството, написана най-щателно, то питаме: самата разумность вжтрѣ въ книгата ли е? Разбира се, не: тя е извънъ това съчинение. Въ последното сж вложени само символитѣ, образитѣ, характеритѣ, чрѣзъ които можемъ да се домогнемъ до онази велика истина, която е извънъ книгата. И ако вие заличите тия символи, образи на характери вжтре въ книгата, какво ще остане въ самата нея? Мислите ли че тя ще изгуби отъ своето тегло? Дѣйствително, прѣтеглена съ едни вѣзни, съ които се теглятъ всички божествени нѣща, ние ще намѣримъ загуба на една хиляда-милионна частъ отъ милиграма, но туй ще покаже липсата не на дѣйствителността, а на символитѣ, образитѣ и характеритѣ. Слѣдователно, по сжщата аналогия ние считаме човѣка като една жива книга или като една жива вселена, въ която разумното се проявява въ единъ малъкъ мащабъ. Когато организмътъ направи нѣкаква малка грѣшка, охлузи, наприкладъ, своята кожа, той ще почувствува една малка болка, която е признакъ на езика на живата природа и показва, че организмътъ е погрѣшилъ и се отклонилъ отъ правия пжтъ на природата. Тя ни най-малко не спъва тоя организъмъ, като го тури въ нѣкой затворъ, или изпрати нѣкои свои служители да му четатъ мораль, или да го налагатъ съ бой, или да го убиватъ защото се отклонилъ отъ правия пжтъ, но тя му казва само: спри се и тръгни въ противоположна посока. А, при това, на повреде-

ното мѣсто тя изпраща всички най-добри работници, които започват да поправят сторенитѣ поврѣди и, може би, следъ единъ часъ, единъ-два дни или една година всичко е въ редъ и порядъкъ: живиятъ организъмъ продължава своята работа безъ спиръ. Разумността, слѣдователно, макаръ и да се проявява въ едва забелѣжимъ размѣръ, управлява целесъобразно живота на тоя организъмъ.

Тази висша разумность е самия Богъ, който дѣйствува. Ако вземемъ устройството на човѣшкия мозъкъ, въ състава на който влизагъ 3 билиона и 6 милиона клѣтки, тия послѣднитѣ се различаватъ по степенъта на своята интелигентность. За примеръ, клѣткитѣ, които образуватъ органитѣ за наблюдение, схващане на формитѣ, величинитѣ, тяжеститѣ, численостъта и реда, иматъ способността да наблюдаватъ, отбѣлѣзватъ и хроникиратъ всички отношения, които съществуватъ между нѣщата на външния свѣтъ. Споредъ степенъта на развитието си, тѣ се намиратъ въ предната частъ на мозъка и сж въ най-низша степенъ на интелигентна проява. Надъ тѣхъ се намира другъ редъ клѣтки, които стѣятъ на по-висока степенъ на интелигентность: тѣ отбелѣзватъ звуковетѣ, цвѣтоветѣ и продължителността на времето — способности, които всички одушевени същества иматъ. Надъ тѣхъ се намира друга една група отъ клѣтки, още по-интелигентни, които разсжждаватъ, сравняватъ и праватъ заключение за причинитѣ и последицитѣ отъ фактитѣ, които ставатъ, и доставляватъ знанието на тия факти на човѣшкия умъ. Надъ тѣхъ се намира още една група отъ клѣтки, най-интелигентнитѣ, които се занимаватъ съ отвлѣченитѣ и невидимитѣ нѣща въ природата: тѣ хроникиратъ явления, мисли и чувства, които обикновения човѣшки умъ не може да схване, и ги предаватъ на човѣшката душа. Всичко това се опрѣдѣля отъ съврѣменната наука съ думата интуиция, която произлиза отъ представката ни, което значи вжтрѣ, и корена тао — коренъ отъ единъ старъ езикъ — което значи Богъ. висше разумѣние, висша хармония, която работи въ човѣшката душа. Интао значи божественото въ душата на човѣка.

Трудно е да се предаде на съврѣменнитѣ хора дѣйствителността на тази висша разумность, по причина, че тѣ още живѣятъ въ единъ свѣтъ, гдѣто прониква малко свѣтлина. Затова тия сбласти се прѣдставляватъ за тѣхъ като далечни мъгливости или тъмни петна. И наистина, толкова мжчно е да се предаде на съврѣменнитѣ хора тази велика дѣйствителность, колкото е мжчно да се предаде на културна мравя разумность-

та на човѣшкия животъ въ всичкитѣ му прояви. Причината на това е, че у мравята нѣма ония органи, съ помощта на които тя да се домогне до сжщата висша истина, чрѣзъ която човѣкъ схваща нѣщата. За нея, мравята, човѣка сжществува като една отдѣлностъ, съставена отъ хиляди частици: ако тя се движи по него, всѣка частица за нея като отдѣленъ предметъ. И ако мравята би изследвала човѣка, тя би го изследвала така, както човѣкъ изследва сега земята.

На това може нѣкой да ни възрази: що ни интересува това отвлѣчено знание, което нѣма никаква връзка съ настоящето? Тамъ е най-голѣмата именно погрѣшка. Разумното на свѣта е вечно настояще, което прониква нѣщата, живитѣ организми и сжществата и напълно контролира живота имъ. Ако ние запитае нѣкой съврѣмененъ културенъ човѣкъ, защо трѣбва да яде, той ще ни отговори: „за да живѣя“. Но ние казваме, че животътъ е едно условие за проявата на разумното въ свѣта, и тогава ние задаваме втория въпросъ: защо човѣкъ трѣбва да живѣе? На тоя въпросъ мнозина си повдигатъ рамената и стгозарятъ: „трѣбва да се живѣе, но не знаемъ защо.“ А ние отиваме по-нататкъ и казваме: трѣбва да се живѣе, за да се прояви разумното, божественото въ насъ. А божественото е, което осмисля живота, то носи еисшето благо, въ което се намири постоянното доволство за душата.

Слѣдователно, отъ това гледище, ние трѣбва да дадемъ на съвременния животъ една разумна насока. Отъ сжщото гледище, ние обясняваме съврѣменното общество като единъ сжсѣдъ, въ който трѣбва да се вложи живота, а въ тоя животъ да се вложи разумното, което ще осмисли самото общество. Или, казано на обикновенъ езикъ, всѣкой единъ съсѣдъ добива своята цѣнностъ отъ съдържанието, което е вложено въ него. Туй съдържание е разумниятъ животъ.

Още единъ въпросъ, накрай, може да се зададе: какъ мислятъ съврѣменнитѣ общества да подобрятъ своето положение? Мислятъ ли тѣ, че чрѣзъ отричане на гореизложената велика истина животътъ може да се осмисли? Тѣ ни проповѣдватъ култура, но коя? — Културата на насилието, убийствата, затворитѣ и другитѣ ограничения; тѣ ни проповѣдватъ религия, но коя религия? — оная на формитѣ и заблужденията. Ако религиитѣ сж основани на великия, разумния принципъ, то защо да не се приложи той като едно упжтване на душата къмъ великото, божествено благо, за да извършва човѣкъ волята Божия? *А волята Божия е: да проявява чо-*

вѣкъ любовь къмъ Бога и любовь къмъ ближниятъ си. Намъ ни казватъ, че въ всѣко общество трѣбва да има редъ, порядъкъ и власть, и че всѣка власть е отъ Бога. Но власть съществува само въ разумното, а вънъ отъ него, тя е насилие. Насилието, което отрича разумното, само по себе си е осъждено на смъртъ.

Преди хиляди години е казано въ една отъ най-старитѣ свещени книги, че въ онзи день, въ който прѣстъпишъ разумния законъ на любовта, мъдростта и истината, непременно ще умрешъ. И съврѣменитѣ хора и общества умиратъ, по причина, че всичкитѣ тѣ прѣстъпватъ този свещенъ законъ. Не е ли врѣме за съвременнитѣ общества да обърнатъ и потърсятъ вишето, разумното, да потърсятъ Бога, който се проявява въ живота? Да, врѣме е, крайно врѣме е, защото Богъ е любовь, мъдростъ и истина, а любовта внася животъ, мъдростта носи свѣтлина, истината — свобода и просторъ за човѣшката душа. Вънъ отъ тия условия, душата не може да живѣе.

Прочее, разумнитѣ сили въ живата природа или проявениятъ Богъ, това сж: любовта, мъдростта и истината.

IX.

Къмъ великата цель.

Причини на международния антагонизъмъ. — Условия за обединението на славянитѣ.

Великата, цель си има своитѣ разумни изяснения. Това не сж нито отъ гледището на растенията, нито отъ гледището на нравитѣ, нито отъ гледището на млѣкопитающитѣ, нито даже отъ гледището на човѣка, понеже тѣ още отдѣлно разглеждатъ причинитѣ и послѣдствията въ природата.

Но за да вникнемъ по-дълбоко въ развитието на идеята за обединението на човѣчеството и се разбератъ причинитѣ за съществуващитѣ международни противоречия, ние ще илюстрираме мисълта си съ следния иносказателенъ разказъ, тъй като всички писатели въ тая областъ сж си служили съ уподобления, притчи и разкази, за да обяснятъ великото, което по другъ начинъ не може да се обясни.

Когато великиятъ невидимъ свѣтъ решилъ да спаси човѣчеството, той изпратилъ на земята единъ отъ своитѣ посланици — Христосъ, като най-вещъ и знатокъ на принципитѣ и методитѣ на това спасение. Най-напредъ го изпратилъ при единъ малъкъ народъ — еврейския — който ималъ стремежъ за повдигане на човѣчеството и на себе си, да бжде едно ръководно звено. Когато дошълъ Христосъ между евреитѣ, тѣ го приели отначало добре, защото помислили, че той ще ги освободи: най-първо ще имъ даде богатство и сили, и ще ги прати да завладеятъ други народи. Обаче, когато Христосъ развилъ своето учение, че всички трѣбва да се освободятъ еднакво и не трѣбва да има предимство между народитѣ, както и учението за самопожертвуването и любовта къмъ ближния, съ което засегналъ еврейския национализъмъ, това страшно стреснало евреитѣ и тѣ казали: „този не само нѣма да ни освободи, но още по-вече ще ни зароби“. И решили да го прѣмахнатъ, като създали кръста: „човѣкъ, който разваля порядкитѣ на старитѣ — казали му тѣ — заслужава кръстна смъртъ“. Значи, при евреитѣ Христосъ е трѣбвало да примирява две сили: една, която е трѣбвало да дѣйствува отвесно (перпендикулярно) на своята плоскостъ, и друга, която е дѣйствувала хоризонтално, въ противоположность на първата. Или, казано съ други думи: пързитѣ идеи — отвеснитѣ — тѣ сж общочовѣшкитѣ идеи, а хоризонталнитѣ, това сж

националистическитѣ. егоистичнитѣ сили, които действуватъ въ свѣта. Слѣдователно, егоизъмътъ въ първото свое проявление винаги създава кръстната смъртъ. Тогава мисията на Христа излѣзла несполучлива.

Слѣдъ това той се явилъ между народитѣ отъ латинската раса и имъ представилъ тоя небесенъ проектъ, да взематъ участие за реформиране на човѣчеството. Но понеже тѣ владѣли тогава цѣлия свѣтъ съ своята култура, намѣрили, че неговото учение е опасно. „То ще ни разруши“, казали тѣ и започнали всички гонения и мъчения, включително и инквизицията, чрѣзъ която унищожиха тогавашнитѣ посланици — послѣдователитѣ на Христа. Поради това, и този втори опитъ пропадналъ.

Тогава Христосъ се явилъ между народитѣ отъ англосаксонската раса. Представилъ имъ проекта въ момента когато едва сж се повдигнали въ своето развитие и сила, и ги извикалъ на работа. И тѣ казали: „ето единъ човѣкъ, който ще ни възвеличи“. Но добавили: „Ще ни дадешъ ли срѣдства? А Христосъ имъ отговорилъ: „ще ви дамъ колкото искате“. И дѣйствително, първоначално работата е вървѣла добре, но съ своята търговия тия народи завладѣли свѣта и изчерпали соковетѣ на окръжаващитѣ. По тази причина, и между тѣхъ проектътъ пропадналъ.

Най-после, Христосъ се явява всрѣдъ славянската раса и прѣдставлява своя проектъ. Народитѣ отъ тая раса се намѣрили на пазаря, за да се условятъ за работници, но казали: „късно е вече, нѣма да свършимъ нищо“. А Христосъ имъ отговорилъ: „идете, работете, каквото се пада и на васъ ще се даде“.

Сега да пристѣпимъ къмъ обяснение на вложенитѣ идеи на този митически разказъ. Всичкитѣ раси, племена и народи на земята вървятъ по единъ опредѣленъ пѣтъ, за да постигнатъ заветната си цель, която не е още очертана добре въ умоветѣ имъ. Раситѣ въ своето първоначално проявление използватъ живота за своето размножаване, засилване и вземане надмощие надъ окръжаващата срѣда, племената сж се борили за придобиване свобода, — а народитѣ за самия животъ. Но само живота въ природата ни посочва истинския стремежъ. Когато посѣемъ една ябълчна семка въ земята, не е най-важното да намѣримъ почвата, но трѣбва да знаемъ, какъвъ слой земя трѣбва да туримъ надъ тази семка и колко влага ѝ е нужна, за да може да расте. И смисълътъ на тоя растежъ не се съдържа само въ пущането на коренитѣ. из-

растването и разлистяването на ябълката: за да може да поддържа рода си, тя непременно трѣбва да цѣвне, да завърже и да даде плодъ. Отъ качеството именно на тоя ѝ плодъ ще се опредѣли отношението ѝ къмъ оногова, който я посадилъ.

Това има следното приложение: всѣки човѣкъ не е създаденъ само отъ материя — той не е само едно материално сѣщество, за да има само външни материални нужди. Независимо отъ създаването на коститѣ, мускулитѣ и стомаха, човѣкътъ е духовно сѣщество, въ него има единъ постояненъ стремежъ, чувства отъ по-високъ характеръ, които сж създали вътрешнитѣ отношения отъ неговия сѣмеенъ битъ, а това е проявата на закона на любовта. Тоя великъ законъ е създалъ дихателната система и кръвообръщението въ човѣшкия организъмъ, което показва, че жизненитѣ сокове не трѣбва да седятъ въ неговото сърце, въ артериитѣ и венитѣ му, а трѣбва да се разпространяватъ изъ цѣлото тѣло по такъвъ начинъ, че всичкитѣ му органи да се ползватъ отъ тия блага. Това показва още, че не само благата трѣбва да се разпредѣлятъ, но и излишъцитѣ трѣбва да се изчисляватъ навънъ. Но за да може човѣкъ да схване този широкъ планъ на живата природа, трѣбва да има умъ. Слѣдователно, човѣка е едно мисляще сѣщество. Природата е създала главата на човѣка съ мозъка му, вложила е въ него мозъчна система, чрезъ която умътъ дѣйствува и направлява всичкитѣ процеси въ тѣлото. Или, казано съ други думи, ако прѣведемъ този символизъмъ на природата: човѣкътъ трѣбва да има воля, на тази воля трѣбватъ кинетически сили и чувства, за да ѝ дадатъ подтикъ къмъ дѣйность. Но за да могатъ тия сили и чувства да дѣйствуватъ, трѣбва единъ методъ. Тоя методъ винаги се дава чрезъ човѣка да мисли и чувства.

Сега, както изтъкнахме причинитѣ на раздѣлението и взаимнитѣ противодѣйствия между народитѣ, нека покажемъ какъвъ методъ се налага на славянитѣ за тѣхното обединение, отъ което може да се заключава и за другитѣ. Славянитѣ трѣбва да се ползватъ отъ положителната и отрицателната страна на еврейската, латинската и англосаксонската култури. Виждаме, че у тия култури плюсътъ и минусътъ, се неутрализиратъ. Макаръ и да работятъ неуморно и съ години, нѣма никакъвъ излишъкъ отъ тѣхъ. Тѣ сж култури безъ никакъвъ придатъкъ. Ако еврейскиятъ народъ въ културно отношение внесе една реформирана религия въ древността, латинската раса внесе култура за организирането на народитѣ и гражданството, а пъкъ англо-саксонската раса внесе правовитѣ

отношения между народитѣ и, до известна степенъ, разпространението на християнството или тѣй нареченото *евангелизиране*. Тя, обаче, ограничи туй евангелизиране съ своитѣ правови разбираня, т. е. че религията трѣбва да се мѣси въ всичко, *но не и въ политическия животъ*.

Сега идатъ на реда си и славянитѣ, които трѣбва да внесатъ единъ новъ елементъ, за едно по-широко разбиране на туй общочовѣшко обединение — възвишеното и благородното въ свѣта. И тѣ трѣбва да направятъ този малъкъ опитъ съ себе си, защото тѣ сж народи съ голѣмо, индивидуализиране, широки амбиции, силно развитъ патриотизъмъ, силни волеви чувства, *а сравнително слабо развитъ умъ. Слѣдователно, ишия сили, заложенни въ тяхъ, за да се развиятъ, изисква се, една мощна морална и духовна срѣда, която да ги видоизмѣни и приспособи за общеполезна работа*. На славянитѣ предстои да внесатъ чувството на *съзнателно побратимяване* на народитѣ, т. е. всѣки народъ да вземе толкова, колкото му е необходимо за неговото развитие, безъ ущърбъ за своя братъ или съседъ. Така сжщо всѣки народъ трѣбва въ политическо отношение да дѣйствува не толкозъ съ насилие, колкото съ силата на *моралното въздействие и човѣколюбieto*. Славянинътъ трѣбва съвършено да изключи насилието отъ живота си, защото то прилича на остъръ ножъ, който не позволява никакъвъ господарь, какво добро, какво право, освенъ правото на оногова, въ чияторжка се намира. Слѣдователно, тоя ножъ, съ който отрѣзвашъ главата на другия, съ сжщия ножъ ще отрѣжатъ и твоята глава, ако попадне той въ чужда ржка. Славянитѣ не трѣбва да подържатъ политиката на точилото и ножа; тази е най-старата политика, която сжществува отъ памти-вѣка—че ножътъ трѣбва да се точи, че безъ точило не може и безъ ножъ не може. Но ние питаме: отъ хиляди вѣкове всички тия ножове де сж? Нали трѣбва да се правятъ всѣка година нови ножове и точила? И ножътъ и точилото се източватъ. Най-последно, какво печели ножътъ? — той се изхабява. Какво печели точилото? И то се смалява постепенно. Това показва, че всички народи, които употребяватъ тия методи, физически се изтощаватъ и се похабяватъ, а морално се смаляватъ и обезобразяватъ. А туй, казано на съврѣмененъ езикъ, значи: израждатъ се. Слѣдователно, точилото и ножътъ—това е една човѣшка система, измислена, която нѣма никаква подкрѣпа въ природата и е осждена въ края на фалитъ.

И въ живота на славянитѣ има редица доказателства за

потвърждение на тая истина. Така, руситѣ, следъ като повече, отъ 40—50 години заплашваха Англия съ дрънканията на своя ножъ, какво спечелиха? — спечелиха японската война, общо-европейската война и болшевизма. Какво добро имъ донесе японската война? — „правилното и тактичното отстъпление“ на Куропаткина. Какво имъ донесе всеобщата война? — вземането на Цариградъ на книга. А знаете ли това на какво прилича? Когато ние се намираме при нѣкой богатъ човѣкъ и той си мѣри житото, а ние броимъ кринитѣ му и си въображаваме колко крини ще ни даде на заемъ, и ние си запишемъ тия крини на кредита си: „Цариградъ е нашъ“. Тоя Цариградъ е една ябълка на раздоръ, която създаде най-големата язва на славянска Русия: Тя притежаваше най-обширната частъ отъ земята, която нѣкога е била давана на единъ народъ, отъ когото помни историята. Намѣсто да използва това несмѣтно богатство, тя се занимаваше съ въпроса за Цариградъ и проливитѣ, съ огледъ на своето бъдаще надмощие въ свѣта, да стане една отъ най-силнитѣ държави. Тя се занимаваше, значи, съ трудната задача на онзи мидийски царь *Левпулъ*, който накаралъ своитѣ учени хора да пробиятъ най-тънката цевъ и да изчислятъ, за колко време ще може да се прекара презъ нея всичката вода на земята. Тия странични въпроси отслабиха Русия морално, и впоследствие болшевизмътъ дойде да ѝ покаже, къде е нейния правъ пѣтъ, т. е. че трѣбва самопожертвование — който има много, трѣбва да раздава.

Сега, ако дойдемъ до новообразувалата се държава Полша, ще забелѣжимъ, че намѣсто да се организира вътрешно, морално, и тя върви по пѣтя на туй славянско разбиране, на вътрешни раздори, преследване и воюване. Ако дойдемъ до Чехо-словашко, и тая държава върви по сѣщия пѣтъ, въ нея се развива милитаризмътъ, съ помощта на който иска да брани своята свобода — чрѣзъ сила. Ако дойдемъ до Югославия, и тя върви по пѣтя на Русия: иска да стане една отъ най-големитѣ държави — империя на Балканския полуостровъ, и да тури всички народи на Балкана подъ своя знаменателъ. А България — тя се показва сега смирена, защото ржцетѣ ѝ сѣ свързани, но която ржка ѝ се развърже, и тя бие.

На славянитѣ липсва трезвенъ умъ! На тѣхъ бърка националния фанатизмъ, и не толкозъ на народа, колкото на управлявашитѣ. Следователно, на славянитѣ ще препоръчаме следнитѣ четири нѣща.

Великиятъ законъ на битието е произвелъ четири лжчи отъ себе си и ги е проектиралъ въ свѣта. Тия лжчи сѣ:

свѣтлината, живота, любовта и свободата. Всеки народъ, за да намъри своя пътъ, трѣбва да има свѣтлина въ ума си: всеки народъ, за да може да постигне целитъ си, трѣбва да има съзнателенъ животъ въ душата си; той трѣбва да има чисто и непокуварено сърдце — трѣбва да разбира метода на любовта, която е една отъ най-могъщитѣ сили които свързватъ живитѣ същества и ги подготвятъ за вътрешния смисълъ на живота — и на края—свободата, която трѣбва да внесе хармония въ човѣшкия духъ, да примири всичкитѣ противоречия и да даде правилна насока на всички сили, умствени, духовни и физически, къмъ една велика цель — божественото въ свѣта. Само чрезъ тия четири лѣчи ще изгрѣе новия животъ и новата култура, която ще даде нова насока на славянитѣ и на всички други народи—къмъ великата цель на обединението имъ.

X.

Разумният животъ.

Не се противи на злото — Законътъ за любовта.

Разумният животъ се проявява само при най-малката съпротива и въ най-хармоничната срѣда. Този е единъ отъ основнитѣ и велики закони въ живата природа: върху него е съграденъ цѣлиятъ козмосъ и върху него почива сигурността и развитието на всички разумни същества — племена, народи, общества и индивиди. Ония отъ древнитѣ народи и тѣхнитѣ водители, които сж схващали тоя законъ, имали сж дълготрайни култури, обществено развитие и благоденствие, и историята ги е отбелязвала като мощни народи, като фактори на човѣшкото развитие. Обширна аргументация за това не е нужна, а е достатъчно да кажемъ, че прекраснитѣ рози не растатъ на северния полюсъ, а въ топлитѣ мѣста, хлѣбното дърво сжщо така не расте край Ледовития океанъ, а въ тропическитѣ мѣста, протокалитѣ, лимонитѣ, бананитѣ и пр. — всичкитѣ растатъ все въ топлитѣ пояси, кждето климатическитѣ условия сж най-благоприятни и най-хармонични за тѣхното развитие. И благодарение на тия условия, тѣ сж развили въ себе си качествата, които притежаватъ. Сжщо тѣй, най-хубавитѣ и пѣстри пеперуди не се намиратъ на северния полюсъ, а въ най-топлитѣ области. Значи, тия последнитѣ области сж родили най-богатата и най-разнообразната флора и фауна, които днесъ служатъ за подкрѣпа на живота ни. А какво е създалъ северниятъ полюсъ? — ледове, снѣгове и снѣжни кристали. Това показва, че тоя полюсъ въ органическо отношение е почти безплоденъ, когато тропикътъ е плоденъ, защото има най-благоприятни условия и най-хармонична срѣда за развитието на живитѣ организми.

Но на земята има и юженъ полюсъ. Въ него, както и въ северния, сжществува еднообразие въ органическо отношение, т. е. и въ двата тия полюси жизненитѣ сили сж почти въ застой. Но природата, която не обича застоя, е впрегнала тия полюси на работа, като е проектирала тѣхнитѣ жизнени сокове, които не могатъ да намѣрятъ изразъ на тѣхната повърхностъ, къмъ екватора: тамъ дѣйността имъ се проявява. Вследствие на това именно, растителността и изобщо животътъ тамъ сж най-богати по форма и по съдържание.

Тогава, по аналогия, ние изваждаме заключението, че въ всѣки организъмъ, въ който преобладаватъ влиянията на два-

та полюса, резултатитъ ще бждатъ сжщитъ. Следователно, за да се избѣгнатъ тия противоречия, животътъ търси екватора, т. е. човѣшкия разуменъ екваторъ. Като разсждаваме така, лесно е да се разбере, че не е хладниятъ човѣшки умъ, който може да разреши великитъ проблеми въ свѣта, нито хладниятъ човѣшки егоизъмъ, който възраства благоденствието на човѣчеството: отживѣлитъ форми на предпотопнитъ измръкли животни не поддържатъ сегашния животъ, защото последниятъ, който е преминалъ всичкитъ нѣкогашни фази въ развитието си, е запазилъ въ себе си само красивитъ спомени за великитъ закони на природата и още свещено ги пази. Гигантскитъ предпотопни сжщества, които неразумно сж градили своя организъмъ, като високитъ снѣжни планини, отдавна сж изчезнали, а сж останали на земята само скромнитъ, но разумни сжщества, които сж предвиждали бждещето и сж се съобразили съ законитъ на природата, която не обича разточителността и голѣмата съпротива.

Много предпотопни раси сж изчезнали поради единствената причина, че сж водили постоянни вътрешни борби. Отъ всичкитъ тия многобройни раси сега сж останали на земята само петъ, които сж разбрали великия законъ, че правото е на страната на оногова, който най-малко се противи. Това, обаче, не значи, че човѣкъ не трѣбва да отстоява своитъ права, но трѣбва да ги отстоява разумно, безъ излишни иждивения. Ако двама борци на полето на състезанията се унищожатъ взаимно, какво се добива отъ тази борба? — разбира се, нищо. Но ако тия двама борци се вразумятъ и посветятъ силитъ си за благото на своитъ близни, тогава всѣки отъ тѣхъ ще покаже въ какво седи неговото превъзходство и неговата сила. Кое е по-голѣмо изкуство: да запалишъ ли една кжща, или да я съградишъ? Да съградишъ ли едно училище и да го устроишъ съ учители, пособия и ученици, или пъкъ да го разрушишъ и да разпрѣснешъ учителитъ и ученицитъ му? Нѣма съмнение, че е разумно и похвално, ако градишъ, отглеждашъ и възпитавашъ, ако давашъ животъ на хората: това е великото, въ което божественото се проявява.

Но нѣкои, може-би, ще ни възразятъ: „ние съ дѣйността си, каквото и да е, все градимъ“. Да допуснемъ, че е така. Но ако азъ, когато съграждамъ кжщата нѣкому и напълвамъ касата му пари, сжщевременно го задължавамъ да унищожитъ нѣкого или да напусне всѣкакъвъ моралъ и да служи само на себе си, то питамъ, при такива условия, това градежъ ли е? Или, съ други думи, ако имахте дървени каси, пълни съ

злато, и азъ ви ги изпраздна, като въ замѣна на тѣхъ ви дамъ желѣзни, това култура ли е? Или ако една страна е пълна само съ затвори и затворници, тава култура ли е? Ако въ нѣкоя държава се издигатъ бѣсилки, това моралъ ли е, религия ли е? Разбира се, не. Моралъ и разуменъ животъ не може да се насажда въ свѣта по тоя начинъ. Такива факти съставляватъ най-голяма съпротива. При тѣхъ всичко ще се превърне на ледъ и снѣгъ, и соковетъ на такъвъ народъ ще се пренесатъ у други народи, у които има благоприятни условия за развитие и напредѣкъ. Това ни доказва и историята: докато Египетъ бѣше тропическо мѣсто, въ него имаше култура, но щомъ замѣни условията си съ хладината на северния и южния полюси, той остана пустъ; докато Вавилонъ и Асирия бѣха тропически области, въ тѣхъ цвѣтѣше книжнината и цивилизацията, но когато тѣ възприеха студенината на северния и южния полюси, запусѣха. Така стана и съ Гърция, Палестина, Финикия, Римъ и други, тъй ще стане и съ ония съвременни държави и народи, които подражаватъ примѣра на изчезналигѣ народи и култури.

Въ природата сжествува единъ законъ, който е изразенъ въ евангелието, а именно, че онзи, който има най-малката енергия и не я употребява, тя му се взема, или: „който има, ще му се придаде, а който е на северния или южния полюсъ, и това, което има, ще му се отнеме“. За сега северниятъ и южниятъ полюси не сж мѣста, опредѣлени за живѣне на човѣшки сжщества: тѣ сж мѣста само за боговетъ, и за това последнитѣ сж турили тамъ своитѣ прегради, за да не стѣпва никой човѣшки кракъ по тия мѣста. А отъ това следва да се извади поука, че слабиятъ не трѣба да се мѣчи да вземе формата на силния, защото ще стане смѣшенъ. Ако малкото дете повдигне голѣмия чукъ на баща си и едва го носи, мислите ли, че то ще свърши нѣкаква работа съ тоя чукъ? — не, то ще губи само времето си. Нека да оставимъ тежкитѣ чукове за силнитѣ хора, а ние да работимъ съ това, което е по нашитѣ сили. А кое е по нашитѣ сили? — това е разумния животъ, съ него вѣки може да борава, защото има най-малката съпротива и най-хармоничната срѣда. Разумниятъ животъ изисква силни майки и бащи, пълни съ идеали и съ запасъ отъ духовна енергия, които могатъ да вдѣхнатъ въ своитѣ избрани. Заключение отъ това е, че ако нѣкой отъ съвременнитѣ народи иска да измѣни вътрешното си състояние и да създаде редъ и порядѣкъ въ своя битъ, той трѣба да облагодѣтелствува, на първо мѣсто майкитѣ и бащитѣ,

като създаде за тях най-благоприятни условия. Но кой народ днес прилага тоя закон? Почти нѣма на земното кълбо такъв народ. Напротивъ. всички търсятъ разумния животъ тамъ, където го нѣма, търсятъ живота си тамъ, отдето не идва, своята защита — тамъ, отдето идва разрушението имъ, и своето спасение — тамъ, отъ дето иде смъртта имъ.

При такава обстановка, какво може да се очаква? Какво може да ни даде единъ човѣкъ, на когото мозъкътъ е поваренъ, заболѣлъ и се образуватъ по него разни нагноявания, подутости и тумори? Какво можемъ да очакваме отъ хора, на които дробоветъ сж полуизядени, нервната система съвършено разстроена, сърцата имъ органически разнебитени, стомаха съвършено повреденъ, краката полупарализирани, ржцетъ полуизсъхнали, зрѣнието отдавна изчезнало, слухътъ утѣпѣлъ, обонянието атрофирано, езикътъ парализиранъ? Какво можемъ да очакваме отъ тия „свещени“ типове, предъ които мнозина сега благоговѣятъ? Това разуменъ животъ ли е? И върху каква духовна основа почива той?

Това е *животъ на израждане*. Той се е появилъ по единствената причина, че ние сме почнали да развиваме своята разумностъ при най-голъма съпротива и при най-голъма дисхармония. И действително, съвременнитъ хора говорятъ за разумностъ, безъ да я разбиратъ, говорятъ за религия, безъ да я иматъ. Всички работятъ на кредитъ, безъ никакъв капиталъ. И ако това е истина, тогава отъ кжде ще се почерпи разумността и отъ кжде ще придобиемъ тази религия, която ще внесе не сплотяване механическо, като частицитъ на леда или снѣга или на камънитъ и желѣзото, а онова сплотяване и сговоръ, което виждаме въ красивитъ плодове, въ житното зърно, въ слънчевата свѣтлина, която носи животъ въ себе си? И ако ние, съвременнитъ хора, говоримъ за Бога и действително върваме въ Него и искаме да изпълнимъ неговия законъ, като казваме, че сме негови избраници, то ние ще покажемъ, че сме негови служители, само чрезъ изпълнението на неговия законъ. И въ обикновения животъ, когато нѣкой покойникъ остави завещанието си на свритъ наследници, законътъ задължава последнитъ да изпълнятъ свещената му воля. Какво завещание остави Христосъ на човѣчеството? „Любете единъ другиго“ „любете враговетъ си“, а надъ всички „Любете Бога“ и бждете винаги готови да пожертвате всичко за него. Тогава питаме: ако при такава перспектива единъ народъ или човѣкъ би решилъ да изпълни волята на Бога, то на тоя народъ на обществото, дома, индивида, по-зле ли ще

бжде, отколкото сега? — Не, ще имъ бжде хиляди пѣти по-добре.

Едно сравнение между средствата които се употребяватъ въ личния и общественя животъ, ще ни поясни мисълта; когато трѣба да се изкърти нѣкой камъкъ, това става съ чукъ; когато трѣба да се повали физически нѣкой врагъ, това праватъ съ ножъ; но когато трѣба да се издигне нѣкой мъртвецъ отъ гроба, нима може това да стане съ чукъ или ножъ? — не, то става само съ *силата на словото*. Когато Христосъ бѣ отишълъ при гроба на Лазара, не си послужи нито съ чукъ, нито съ ножъ, за да го извади отъ гроба, а употреби словото си, като каза: „Лазаре, излѣзъ вънъ!“ И наистина, ако съвременнитѣ народи сж камъни, нека се употреби чука противъ тѣхъ, а ако сж врагове или варвари и признаятъ това, биха употребили ножа, но ако тѣ сж духовно мъртви, като Лазара, заровени четири дни въ гроба, съ какво трѣба да ги посетимъ? — разбира се, съ *живото слово*, съ закона на най-малката съпротива, на разумния животъ. *А законътъ на най-малката съпротива и на разумния животъ създава условия за проявата на божествената любовь.*

И тъй, отъ горното ние изваждаме заключението: единствената най-голѣма сила, която може да извърши чудеса, да възкрѣси народитѣ, да внесе редъ и порядъкъ, да извика на работа разумнитѣ бащи и майки, да събере любвеобилнитѣ братя и сестри, да обедини и сплоти всички и да отдаде правото всѣкому, като внесе истинско благоденствие — това е *любовта*, която иде въ съгласие съ разумния животъ, проявенъ при най-малката съпротива. Само тая най-велика сила може да направи човѣка достоенъ да носи това имѣ.